

MAAGV

Nr. 1

10. JAANUAR

1925



Vana Tallinn öösel. - Piik Lühikesele jalale.

Foto Parikas

TALLINNA EESTI KIRJAST.-ÜHISUSE

kirjastusel ilmunud

RAAMATUTE NIMEKIRI

- Käikivi.** Novellid. Adson, A. Hind 85 m.
- Taavet Soovere elu ja surm.** Romaan. Mait Metsanurk. Hind 120 mk.
- Saatuse tujud.** Jutud Vene-Austria võitlustest Karpaatides. J. Mändmets. Hind 130 mk.
- Poiss ja liblikas.** Novellid. A. H. Tammisaare. Hind 100 mk.
- Teekond Hispaania.** Reisikirjeldus. Friedebert Tuglas. Hind 200 mk.
- Pärisosa.** Luuletustekogu. Marie Under. Hind 85 mk.
- Nipet-Näpet.** Legendid, anektoodid ja tõsijuhtumised. A. Jürgenstein. H. 50 m.
- Vähkmann ja Ko.** Fõljetonistlik romaan. O. Luts. Hind 100 mk.
- Tiibuse Jaak Tiibuse kirjavahetus.** I ja II jagu. Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. I jagu — hind 60 mk., II j. hind 150 mk.
- Tiibuse Mari ajalikud laulud.** Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. H. 35 m.
- Eesti iseseisvuse teel.** I. Vene revolutsioonist Eesti vabadussõjani. Ülevaade 1917. ja 1918. a. sündmustest. A. Tammann. Hind 160 mk.
- Minu mälestused.** Adm. Joh. Pitka meemuaarid. Hind 225 mk.
- Sõda Landeswehriga.** J. Poopuu. H. 100 m.
- Au langenuile.** Luuletused vabadussõja kangelastele. Aks. Kallas. Hind 200 m.
- Tulihiil.** Veste. O. Luts. Hind 160 mk.
- Väikelinn.** Richard Roht. Hind 80 mk.
- Ahvide kasvandik.** Juhtumuste romaan. Ed. R. Burroughs. Inglise keelest L. L. Hind 200 mk.
- Kadunud mees.** Ülipõnev romaan. Inglise keelest L. L. Hind 160 mk.
- Loitev koit.** Romaan Ameerika dollarite-maalt. Jack London. Inglise keelest H. M. Hind 200 mk.
- Malailaste laev.** Romaan. Clark Russell. Inglise keelest. Hind 150 mk.
- Julge mäng.** Kriminaalromaan. R. Augustin Freeman. Hind 80 mk.
- Punased lõunast.** F. Grass. Hind 60 m.
- Psükoloogia pääjooned.** I osa. Dr. H. Höffding. Tõlkinud K. Freiberg. Hind 130 mk.
- Valitud Eesti rahvalaulud.** Antoloogia, eesõnaga rahvaluule üle. A. Saareste. Hind 130 mk.
- Kodumaal rännates II.** Piirisaare-Endla-Neeruti-Haapsalu. G. Vilberg. Hind 100 m.
- Kasvatuse radadel.** Kasvatuse õpetus. C. H. Niggol. Hind 630 mk.

KIRJANDUSE,
KUNSTI JA
KULTUURI
AJAKIRI



TOIMETAJA
E. RAUDSEPP
VÄLJAANDJA
TALL. EESTI
KIRJ.-ÜHISUS

ILMUB IGA 2 NÄDALA TAGANT

III AASTAKÄIK

TOIMETUS JA TALITUS TALLINNAS, PIKK TÄNAV 2
TOIMETAJA KÖNETUNNID ÄRIPÄEVIL 1-2

PHÖNIX-LIND*).

A. STRINDBERGI järele —op.

Ta nägi teda esimest korda maasikate ajal õpetajamajas. Ta oli juba palju tüdrukuid näinud, aga kui ta teda nägi, teadis ta: tema see on. Kuid ta ei söandanud talle midagi öelda, ja temake naeratas ta üle, sest ta oli alles koolipoiss. Kuid ta tuli üliõpilasena jälle. Ja siis haaras ta tal ümber põlva ja suudles teda, ja ta nägi rakette ühes sööstvat, kuulis kella-helinaid ja jahisarvi ja tundis maad oma jalge all värisevat.

Temake oli neliteist aastat vana. Ta rinnad võlvusid, kui ootaksid nad väikesi ahneid suukesi ja tillukesi haaravaid käekesi; ta käik oli kindel, õotsuvate puusadega, kui võiks ta igal ajal last südame all kanda. Ta juus oli õrn-kollakas kui selgunud mesi ja sättendas alati otsal. Silm leekis ja nahk oli värske ja pehme kui kinnas. Nad kihlasid endid ja suudlesid ikui linnud aias pärnapuu all metsas, ja elu seisis kui päikesepaisteline, niitmata aas nende ees. Aga ta pidi enne oma eksami mäeakadeemias ära andma ja see kestis ühes reisi-ga väljamaale kümme aastat! Kümme aastat!

Ta õppis Upsalas. Suvel tuli ta jälle õpetajamajja, ja temalke oli veel sama ilus. Kolm korda tuli ta, aga neljandal korral oli temake kahvatu. Tal olid väikesed punased randikesed ninanurkades ja ta rind oli sisse vajunud. Kui suvi kuuendat korda ikätte jõudis, tarvitas ta rauda ja seitsmendal pidi ta vannidesse minema. Kaheksandal oli tal hambavalu ja ta oli närviline. Ta juus oli oma läike kaotanud, hääl oli teravaks muutunud, ninal olid väikesed, mustad täpped; ta rind oli kadunud, ta

käik veniv ja põsed auku vajunud. Talvel sai ta närvipalaviku ja pidi juuksed ära lõikama. Kui need jälle kasvasid, olid nad tuhkhallid. Ta oli blondi neljateistkümneaastasest tüdrukust armunud, brünett ei võinud ta nähagi, ja ta abiellus tuhkjashalli kahekümnenelja-aastasega, keda kui pruuti kaelast heita ei võinud.

Kuid ta armastas teda siiski. Ta armastus polnud enam nii tormiline kui varem, vaid mõõdukas ja rahulik. Ja väikeses mägestikulinnas ei seganud miski nende vaikset õnne. Nad said järgimööda kaks poissi, kuid mees oleks meeleldi tüdrukukest tahtnud. Kuid sääli tuli tüdruk, väike blond pilka.

Ta sai isa silmateraks. Ta kasvas ja sarnanes emale. Kaheksa-aastaselt oli ta sama-sugune kui ema ükskord. Ja isa veetis oma vaba aja ainult tütreaga. Ema oli majapidamistööst karedad käed saanud. Ta nina oli lai-guline ja silmad augus. Ta keha hoidis ettepoole veidi küüru — harjumusest kolde kohal kummarduda. Ja isa ja ema puutusid kokku ainult söögiaegadel ja öösiti. Nad ei riieunud kunagi, aga polnud ka nii nagu varem.

Kuid tütar oli isa rõõm. Oleks võidud peaaegu öelda, et ta temasse oli armunud. Oli, kui näeks ta temas uuestisündinud ema, kui tuleks tagasi esimene mulje, mis ema sisen-danud (ja mis nii ruttu kadunud). Ta oli peaaegu arg ta vastu ja ei läinud kunagi ta tuppa, kui ta riietus. Ta jumaldas teda.

Ühel hommikul jäi tüdruk voodisse pikali ja ei tahtnud tõusta. Ema pidas seda laiskus-palavikuks, isa aga saatis arsti järele. Surma-ingel oli külla tulnud — oli difteriit. Üks vane-maist pidi teiste lastega ära minema. Isa ei tahtnud. Nii pidi ema teiste lastega minema

*) Muinaslooline imelind, kes 500 aastat pidi elama, siis enese ise põletama ja oma tuhast noorenenult uuesti sündima.

ja isa jäi haige juure. Sää! ta nüüd lamas! Suitsetati väävlit, nii et pildiraamide kullatus kõik mustaks läks ja ka hõbeasjad tualett-lauakesel. Isa oli meelt heitmas, kui ta läbi tühjade tubade sammus ja kui ta öösiti üks suure voodis lamas, näis ta endale lesena. Ta ostis väikesele mänguasju ja naeratas, kui ta voodiäärel nukukudeteatrit mängis, ja küsis ema ja vendade järele.

Ning isa pidi tänavale minema ja üles ema akna poole noogutama ja lastele käesuudlusi saatma. Ema telegrafeeris siniste ja punaste paberiribadega läbi aknaklaaside.

Kuid ühel päeval ei tahtnud väikene enam nukke näha ja ta ei naeratanud ka enam. Ta ei saanud rääkida. Surm tuli, tuli oma pilkkade kondiliste kätega ja lämmatas ta. Kuid see oli äge heitlus.

Siis tuli ema! Ja ta südametunnistus vaevast, et ta oma lapse oli üks jätnud. Ja oli suur hädaldamine ja mure.

Ning kui arst väikest laipa tahtis lahti lõigata, siis seisis isa vastu. Ei pidanud talle noaga valu tegema, sest temale polnud ta veel surnud. Aga nii pidi olema. Ja sää! oleks ta arsti lüüa ja hammustada tahtnud.

Aga kui ta maetud oli, ehitas ta hauasamba ja käis igapäev sää! — kogu aasta. Teisel aastal harvemini, töö oli raske ja aega vähe. Aastad hakkasid rõhuma, sammud läksid raskemaks ja lein hahtus. Mõnikord häbenes ta, et ta enam nii sügavasti leinata ei võinud, aga siis unustas ta selle jälle. Ta sai veel kaks tütar, aga see polnud see. Tema, kes ära oli läinud, ei lasknud end kunagi asendada.

Elu oli vali. Kuldpaiste oli noorel naisel, kes kord sarnane olnud, märkamatu kadunud. Kuldsära oli ükskord nii läikivalt, hiilgavalt majariistadelt kulunud. Nende pulmakingituste hõbe oli lastelt mõhke saanud, voodi oli rikutud, tooliljad olid kannatanud. Polsterdus tükkis sohva aukudest esile, klaverit poldud kaua aastaid avatud. Laul oli lapsekisa ees vaikimud ja hääled olid karedaks jäänud. Meelitussõnad olid ühes lasterüetega kolikambri heidetud, kaisutused olid masseerimiseks muutunud. Isa ei põlvitanud enam ema ees, vaid istus vanas tugitoolis ja laskis emal tükku tuua, kui ta oma piipu tahtis süüdata. Oldi vana! Kui isa viiskümmend aastat vana oli, sää! suri ema.

Aga sää! kerkis jälle kõik esile, kõik vana. Kui naise murest murtud keha, surmapiinast moonutatud, mulda sängitatud oli, kerkis mälestus noorest neljateistkümmend-aastasest tüdrukust taas esile. Sää! leinas ta teda, kelle juba nii kaua aja eest oli kaotanud, ja ühes valuga tuli kahetsus. Aga ta polnud kunagi vana ema

vastu inetu olnud, ja tema, neljateistkümmend-aastase tüdruku ees õpetajamajast, keda ta kunagi saanud polnud, sest ta sai ju kahvatu kahekümnenelja-aastase, oli ta vaid põlvitanud ja teda truult austanud. Ja kui ta otsekohene tahtis olla, siis tundis ta just nüüd temast puudust, ehkki vana ema hää! söögil ja väsimatul hoolitsemisel ka omajagu osa ta leinas oli, aga siiski teisel viisil.

Selle kaotuse järele oli ta ometi lastega sõbremaks saanud. Mõned olid välja lennanud, mõned aga veel kodus. Selle järele, kui ta oma sõpru oma surnud naisest rääkimisega terve aasta oli tüütanud, süündis midagi iseäralikku. Ta nägi noort tüdrukut, blondi kaheksteistkümmend-aastaselt, kes just sama moodi välja nägi, kui ta naine neljateistkümmend-aastaga. Ta nägi ses taeva helledet näpunäidet, kes talle viimaks ometi tema, selle esimese, anda tahtis. Ta armus temasse, sest et ta esimesele sarnanes. Ja siis abiellus ta jälle. Nüüd oli tal tema. Aga lastele, eriti tüdruku-tele, oli noor võõrasema vastumeelt; nad häbenesid, kui nad teda nägid. Ja nad leidsid, kui oleks midagi ebapuhast ses ühenduses, isa olevat nende ema vastu truudusetu. Seepärast läksid nad kodust laia maailma!

Isa oli õnnelik! Aga veel enam oli ta uhke, et teda noor tüdruk tahtis.

Ainult hädalise tegu, ütlesid ta vanad sõbrad.

Ühe aasta jookkul sai naine lapse. Isa polnud lapse kisaga harjunud ja tahtis öösiti magada. Kolis oma tuppa, aga naine nuttis. Isa leidis, et naised väga pääletungivad olevat. Ja naine oli armukade esimese naise päälle. Ta oli nimelt, kui nad endid kihlasid, nii rumal olnud talle jutustama, et ta tema esimesele naisele sarnanevat. Ja siis oli ta tema armastuskirju sellele lugenud. Nüüd, kus ta enamajagu üks oli, tuli see talle kõik meele. Ta teadis nüüd, et ta kõik meelitusnimed esimeselt oli parandanud ja et ta ainult selle asetäitja oli. See kihutas teda meest enesele täielikult võitma. See aga väsis teda. Ja kui ta üks olles võrdles, kaotas uus naine palju. Ta polnud nii maitse kui esimene ja ta käis talle närvide päälle. Seejuure sigines igatsus laste järele, keda ta kodunt oli välja tõrjunud. Siis tulid kurjad unenäod, ja talle näis, kui oleks ta oma esimese naise vastu truudusetu olnud.

Kodus polnud mõnus. Ta oli lolluse teinud, mis parem olemata oleks võinud olla.

Nüüd hakkas ta raatusekeldris käima. Aga sää! sai naine kurjaks. Ta olevat teda peitnud. Ta olevat vana hermehirmutus ja vaadaku ette. Sarnane vana mees ei peaks kiima noore naise üks jättma, see olevat kardetav!

Vana? Kas ta olevat nii vana? Seda tahtis ta talle näidata!

Ja nad elasid jälle koos. Aga see oli seitse korda pahem. Ta ei tahtnud naisel öösiti last kiigutada aidata ja laps pidi lastetoas magama! Ei, nii ta küll ei toiminud esimese naise lastega.

See tegi ta haigeks. Kaks korda oli ta uskunud Phönix-lindu neljateistkümne-aastase tuha seest üles lendavat — esiti tütres, siis teises naises, aga ta mälestuses elas vaid esimene, väikene õpetajamajast maasikateajalt, pärnapuu alt, metsast; tema, keda ta kunagi saanud polnud. Aga nüüd, kus ta elu loojenemine ligines ja ta päevad lühikeseks muutusid, nüüd nägi ta oma tumedail tundel veel ainult „vana ema“, kes nii kena tema ja ta laste vastu olnud, kes kunagi ei rielnud, kes ilus polnud, kes köögis viibis ja poiste nahkpükse ja tüdrukute kleite paikas. Ja kui ta võidujoovastus üle oli ja ta selgesti mõelda võis, sääl valdasid teda kahtlused, kas mitte „vana ema“ ometi õige Phönix-lind polnud, kes nii ilusti ja rahuliselt neljateistkümne-aastase kuldlinnu tuhast üles tõusis ja oma munad munes ja udusulgi oma rinnust oma poegadele kiskus ja neid oma verega toitit kunni surmani.

Ta kahtles selle üle kaua aega ja kui ta vii-



„Sügis“. Meisseni portselaankujukene XVIII a-s.

maks oma väsinud pää patjadele langetas, et mitte kunagi enam tõusta, siis oli ta selles veendunud.

Liiljentaali MEMVAARID

1.

Mina ja Eeduard Liiljentaal.

Ühe hariliku inimese kaks rasket ülesannet.

On olnud kaks rasket ülesannet mu elus. Natuke naljakas ja pisut piinlik mul endalgi: esimene oli naise-



võtmine. Praegu on päris mõnus ja nii hää kohe: teeb sulle süüa, koristab sind, riidleb kui tarvis ja kui teda poleks olnud, ega siis mul ka neid kahte poisijõnglast poleks. Ja vahest pühapäevaõhtuti mõistab ta nii ilusti su meelt ja mõistust lambitule valgel oma jutuga lahutada, et päris süda liigub sees ja vaikes hardumuses tahaks öelda: „Karoliine, oh... Karoliine!...“ Aga tookord, kui alles poissmees olin, oli selle sammu astumine hirmus raske. Kuid mu järeljätmatu energia pidas vastu, tugev tahtejõud sai ka sellest üle. Ühel pühapäeval sidusin lipsu ette (puhas manisk oli juba enne ees), mansetid panin ka seekord ja läksin. Läksin — ja sain omale Karoliine. Ta liignimi oli Peterson ja seesama ongi see eelpool kirjeldatud truu ja armas olevus.

Teine ülesanne, mis äärmist enesekoondust ja sise- miste vastolude järsku mahasurumist nõudis, oli — aga ma algan parem nii:

Mu nimi on Eeduard Liiljentaal ja ma istusin 20. aastat D. vabrikus palgamaksmise jaoskonnas kirjutamislaua taga ja nüüd juba mitmendat aastat ühes vabariigi ministeeriumis ikka jälle kirjutamislaua taga. Ma olen

vähenõudlik inimene, ei tee kellelegi kurja, käin kolm korda aastas teatris operetti vaatamas ja pean ütleva, et see on huvitav. Mul on vähe raha, aga et Karoliine iga teine päev eelmise päeva suppi soendab, siis saan ma läbi! Poisijõnglased saavad prii kooli ja minu ühest kantud ülikonnast saavad neile parajasti kummallegi päris kenakesed kostjuumid. Karoliine mõistab. „Naine on kui pärlikivi, kui ta mõistab vanast uut teha“, ütles kuul- lus Inglise kirjanik Oscar Wilde.

Ma olen oma eluga rahul. Ja kõik läks nii vana- moodi, aga üks päev, — see oli just nüüd enne pühi — ütles mulle äkki Karoliine: „Sa oled kui üks vana plark!“ Päris vihase häälega ja läks teise tuppa (sinna, kus me magame). Ma ei teadnud midagi öelda, kehi- tasin õlgu (mul on sünnipäraselt väike puudulikkus: parem õlg on pahemast kõrgem, sellepärast ma ei ha- kandki ohvitseriks). Aga õhtul ütles jälle Karoliine: „Mis sa ka oled? Sa põle kedagi!“ Nuuskas siis nina ja hakkas kohe edasi rääkima: „Vaata, Jakopson on haridusseltsi kirjatöimetaja, teda tuntakse ja teatakse — igaüks ütleb: agar tegelane, Kriitintaal on igal pool suur laulumees, igaüks ütleb: vaat, kus ikke laulab, vana mees, aga laulab — aga mis sina oled? Kas keegi sinust kuskil räägib? Kas ma võin sind kuskil ette tuua? Mul on päris häbi — mitte midagi ei saa!“ Sa oled kui vana ukselink! Käib aga pääle üks õlg kõrgem ja Jakopsoni proua ütleski korra: „öeldakse, Liiljentaal on kui päravagun“. Nüüd ütlen ma sulle: sa pead midagi tegema! Ja jalamaid: sa pead midagi kus- kil oma täie nimega kirjutama. Saad aru: suurem kirjutus kuskil ja all — Eduard Liiljen- taal. Siis on hää pirakas kõigile nina alla pista — ma ei tea, mis see Jakopson on: kirjatöimetaja, no mis siis, see pole midagi, aga kirjanik, kuuled, kirjanik on juba midagi! Ja mis sääls on: igaüks kirjutab ja võib, kui ta tahab. Mõtles, kui kuulus on Tuuglas, ma ütlen, ta on kuulus mees. Ja sina oled eluaeg, nina tindine, sulepääga töötand — mis on see sulle? Nüüd on varsti pühad, sul on aega, mis sa muidu vedeled — sa istud maha ja kirjutad. Ja see trükitakse ära ja täie nimega. Muidu kolm ma Pärnu oma tädi juure — nohise siis siin, kui tahad!“

Ma olen väga väikese kõneanniga inimene, ega saand suurt midagi vastata. Katsusin ka midagi, ma katsusin tõsiselt midagi, aga — nojaa, pühad tulid ja ma hakkasin kirjutama.

See oligi see teine raskem ülesanne. Aga ma võitsin ta — nagu esimesegi.

2.

Kokkuvõtlik sissejuhatus.

Kuusepuu lõhn oli täitnud pisikese toa. Mõtlesin: kui pisikene puu, aga vaata, kuidas lõhnab! Ja edasi: ma olen pisikene mees, keegi pole must midagi kuul- nud, aga, kes teab, misuke must veel saada võib. Ja kui sa nii istud ja hakkad mõtlema millegi üle energili- semalt, siis tuleb tõega midagi pähe ja nii päris ilusasti.

Ma otsustasin kirjutada oma memuaare. Ma olen kaunis vana, palju näind ja meie ajaloole oleks väga

tähtis teada, mis ma ka ühest või teisest asjast arvan. Aga et huvitavam lugeda oleks, siis algan ma elu lõpust ja lähen siis järjekindlalt ja tugeva tahtejõuga edasi.

Ja säen oma töö mottoks: „Väike mees on teinekord see suurem mees“ — Ibsen.

3.

Kodumaa ja jõulumõtted.

Kui kena on mõelda: oli kord säärane silmapilk, kus hüüti: „Rahu maa pääl ja inimestest hää meel. Kõik vaen on otsa saanud!“ Vaen. Ja kõik need ahas- tavad koledused, üksteise nottimised, mässud (1. det- sembril ma küll magasin alles, aga ma värisen siiski veel praegugi), kogu see inimestevaheline pahede rägas-



tik — eks see tuleb sellest — vastastikkusest vaenust. Kui seda poleks — sa heldeke, siis oleks alles hää! Öel- dakse: inimese üks olulisem osa on kurjus. Ta toob selle ilma sündides kaasa ja see nõuab: sa pead teist rõhuma, muljuma, pigistama. Sa pead teisele jala taha panema, pead talle rusikaga kuklasse andma, pead ta näo segamini lööma. Sa pead teist närima, purema, et sul parem oleks. Sa ei tohi sallida, kui teisel kobeda- mini läheb, sa pead kade olema ja teise eluteede tulid ja tõrva küllima. Sa pead omas südames (kui komme avalikult ei luba) naeru rökutama, kui teine õnnetusest tabatuna murtult vajub kõssi. Ja öeldakse: see on võit- lus olemise eest — tugevam murrab nõrgema. Kes seda ütles? Palun vabandust, ma vaatan kohe järele. (Nüüd läksin raamaturiigi juure, mul on säääl üks niisugune raamat, kus see sees on.) Leidsingi — Darwin.

Kui teie nüüd meie pisikesel kodumaa ringi vaa- tate, eks teie leia, et näib nii, nagu oleks meilgi see vaenu ja kurjuse juur kobedasti lokkamas. Meie oleme vaevalt mõned aastad omaette elu eland, meil pole endist veel ülevaadetiki, aga vaadake, kuidas meie oma noorukest riigitaimekest juba mõistame närvida ja pureda. See pole nii ja teine asi pole nii. Vaat', kuidas säääl tehakse, mis sest nii välja tuleb! Kui halb ja vilets elu

See Madli jutt pole muidugi õige, see on muinasjutt. Aga see on väga piltlik kujutus sellele, mis ma siinkohal öelda tahan.

Ma nimetasin eelpool: öeldakse, et inimene sünnib ühes kurjusega. Mina aga olen hoopis vastupidisel arvamisel. Mina usun kindlasti, et inimene on omas põhiollemuses häa, mina usun inimese häädusesse. Kõik see vaen ja kurjus aga tekib hiljem eluaskeldustest. See on nagu mingi peenekoeline lõim, mis on põimund inimeste hingedesse tiheda koena.

Vaadake: eks olnud see Koosa Jaani ülessirutatud käsi kogu ilma valitseva viha ja vaenu needuse sümboliks. Eks olnud Juhan juba uppund kurjussõhu, aga temal oli siiski moment, kus pori ja kõntsa korra alt ilmus nähtavale see inimese hinge põhiomadus: häädus. Ja see ainus moment hävitas ühe ropsuga hirmsa kuritöö aastakümneid kestnud needuse: Koosa Jaani saiatava käe.

Nüüd ütlen ma: otsige igaüks omas südames vaenu ja kurjuse alt see hääduse allikas üles, tirige ta päevalgele, ma olen kindel, seda võib teadlikult teha. Ja teie näete, kuidas teie leplikumaks muutute kogu ilma vastu ja, mis siinkohal eriti tähtis: meie pisikese koduma vastu.

Teie näete siis:

Kuidas meie maa aastasadu pidi võõra peremehe ees ussina visklema, nüüd aga võite teie sõna igalpool kaas öelda, võite oma l keelel igalpool läbi saada, lähete teie kohtusse või kuhu tahes asutusse. Igalpool on teie oma valitud mehed. Teie olete selle maa peremees. Teie lapsed õpivad emakeeles koolis, neid õpetatakse oma rahva vaimus ja meeles, meil on Tartus oma ülikool oma teaduste arendamiseks. Meie elusoon — haridus — on vabalt liikuma pandud. Keegi kurat ei sunni meid enam Vitepski või Pskopskoi kubermangu ees viirukit suitsetama, meie elame, meie oleme omaette sellel maal, mille eest on meie esivanemad võidelnud aastasadu, mille pind on röske verepisarast. Meie oleme täitnud aastasadade võitluse sihi ja paleuse: võime elada sundimata võõrast ikkest. Mõelge järele: kas pole see siiski määratu suur töö, määratu suur tulemus!

Ja kui meil vigu on, siis: miks teie nii viltuse näoga irisete? Kas teie siis ei tea, et korruga on võimata kõik eeskujulikuks luua, paneme käed külge, parandame, lõikame paised kõva käega maha, teeme tööd, positiivsel alusel seisvat tööd, küll teie näete, kuidas kõik paraneb! Ja katsume igast seisukorrast arusaada, ärge turtsugem kohe vihast, olgem leplikumad ja asja

sisu mõistvamad. Meie saame seda, nagu eelpool põhjendasin.

Meie ajakirjandus: kas pole sääal aastate jooksul ainult vigade näitamist kõige sapilisemal kujul, ainult hoiatusi ja kurva saatuse ettekuulutamist? See on häa, kui vigade pääle tähelepanu juhitakse, kuid ma võin oma kolita öelda, et ma otse jänunen mingi positiivsema järele, millegi järele, mis näitaks ka meie seisukorra häid külgi, meie riigi ja rahva tulemuslikku alust. Ja selle järele jänunevad paljud, paljud. — See kaotaks nii mõnegi arusaamatu irisemise, see viiks meie rahva sekka arusaamise iseseisvusest, mis on ikka veel nii nõrgal jalal.

Ja tervitan sellepärast härra portfelli ministrit Asti (mul pole ka portfelli kunagi olnud), kes hakkab seda tööd tegema, minu soe käepigistus!

Üks tähtis asi veel: hoidke meie kasvavast põlvest eemal üleliigne vigade nuhkimine, näidake talle positiivset, karastage teda riiklikus, väiklast vaenu ihkavas õhkkonnas! Härra kirjanik Luiga on seda ka soovitanud (mul oli küll see looming siis juba puhtas ümberkirjutuses valmis). Minu poolehoid tolele kolleegale!

Jõulud on silmapilk, kus küünalde valgel inimeste südamesse rahu asetub, vaen momendiks ununeb, katsumeg saaraseid momente rohkem luua, tehku igaüks omaette aastas mõnedki pisikesed isiklikud jõulud, otsige üles endas see hääduse juurikas — siis on sellest küll meie pisikesele kodumaale.

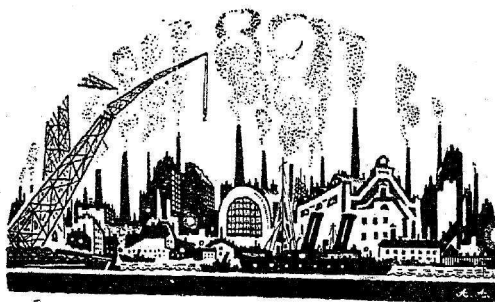
Nii see ongi, mis mu aju ses asjas juba kaua aega haund. Teie arvate muidugi, et ma olen üks kantseleirott, kes harjund võõra käsu all allaheitlikult tegutsema ja nüüd siin magedalt kõiksugusest häädusest kõneleb. Nojaa — võib olla, aga ma ei tahagi, et teie kõik nii häätahtlikus arvamises oleksite inimese põhiollemusest, aga olge tsipakegi nii, siis on sellest küll. Aga ma olen kindel, et minusuguseid vaikseid kodanikke on palju ja nende nimel avaldasin siinkohal oma arvamise.

Järeilmärkeks eelmistele päättikkidele.

Unustasin eelpool tähendamast, et pühendan oma memuaarid kallile abikaasale ja naisele Karoliinele, kes sügavas truuduses ja palavas armastuses on mind mu eluteel toetand ja — nojaa, see on juba küll hästi öeldud, rohkem pole tarvis.

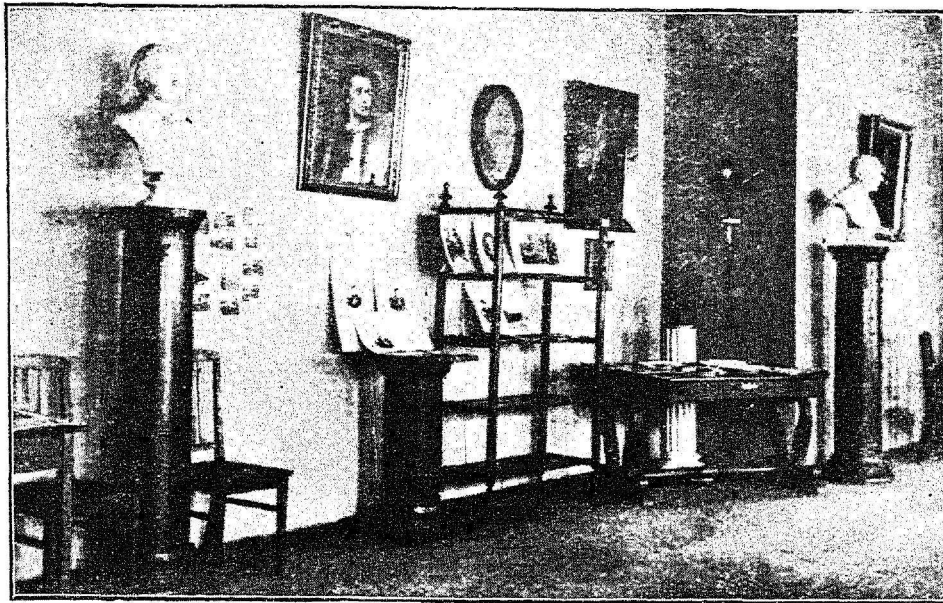
Ja tahtsin lõpuks öelda, et ma lugupeetud lugejat natuke tüssasin, need tsitaadid, mis eelpool Wilde ja Ibseni arvele kirjutasin, on — on — minu omad, aga ega need sellepärast halvemini kõla.

Eduard Liiljentaal.



KREUTZWALD-KOIDULA-JANNSENI NÄITUS

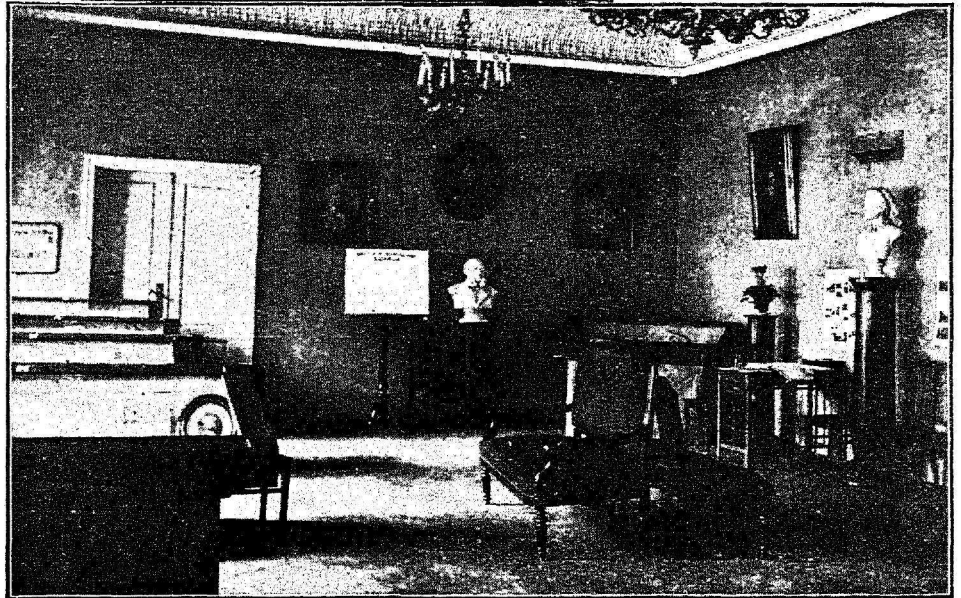
Tartus Pallase ruumides.



Üleval: Kreutzwald raugaeas, Saksa korporatsiooni „Estoonia“ värvimütsiga. Vaatamata oma rahvameelsuse pääle, kuulus Viru laulik Saksa organisatsiooni.

Paremal: Jannseni ja L. Koidula osakonnad näitusel.

Üleval: Kreutzwaldi nurk näitusel. On näha lauluisa toa sissesäädet: kirjutuslauda, seinakella, raamatu-riiulit ja peeglit.



MEIE OHVRIKIVID.

Mitmel pool üle kogu Eesti tunneb rahvas kive, millest teatakse, et neilt teatud juhtumusi abi on otsitud ja neil kordadel siis kividele andisid viidud. Niisuguseid kive kutsutakse „ohvrikivideks“, „nõia-“, „hiie-“, „tondi-“, „kalevikivideks“ jne. Need on harilikult loomulikud graniit- ehk raudkivid, mil enamasti pole mingit välist märki, maha arvatud vahest nende suurus, mis aga kaugelki alati ei tarvitse olla silmapaistev. Ainult mõnel kivil tuleb ette loomulik lohk või auk või mõni muu

märk, mida rahvas tihti peab inimese, vahel ka kuradi, aga ka kitse, hobuse või mõne muu looma jäljeks. Kuid suurimal osal ohvrikividel ei ole mingit välist tunnust ja seepärast on nüüd väga palju neist rahvamälestusest täiesti kustunud, kuna neid varemalt rahvas kindlasti palju enam on tunnud. Nii olevat Kreutzwaldi teatel ohvrikive varemalt olnud igas külas, isegi igal talul ja neid kutsunud rahvas „ukukivideks“. Dr. Veske ütleb, Võrumaal Räpina kihelkonnas olnud kuskil külas aianurgas suur



Lohkudega ohvrikivi Palamuse kihelkonnas.

kivi, millele möödaminejad toonud andeid. Et rahvas meie ajal juba suure osa ohvrikividest on unustanud, selgub sellestki, et ta tihti enam ei tunne neidki kive, mil küljes väga iseloomulised märgid, nimelt ümarikud, inimeste sisse rajutud, lihtud või puuritud lohud (vaata Tartu ja Palamuse kivide pildid). Need lohud võivad olla võrdlemisi madalad ja väikesed, 4—5 sm. läbi mõõta, „just (kui jalakannaga pöördud“, või suuremad, väikese paja suurused.

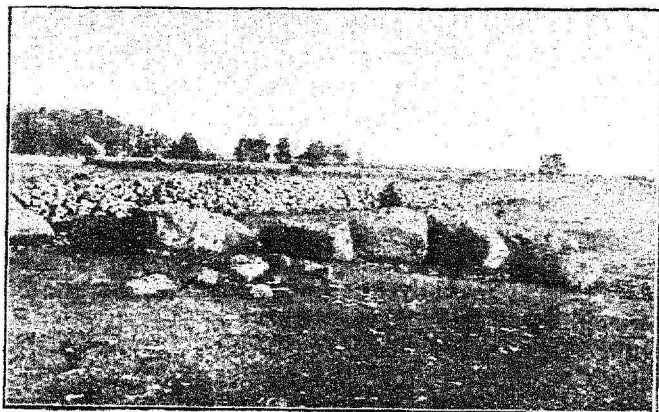
Kuna esimesi, lihtsaid, ilma väliste märkideta kive, kui need rahvas juba unustanud, võimatu on enam ära tunda, võib teisi, lohkudega ohvrikive veel suurel arvul leida ja neid leitaksegi iga aasta. Nii oli sarnaseid kive aasta 3-e eest Eestist teada umbes paarkümmend, nüüd tuntakse neid aga juba viis korda enam. Lohkudegagi ohvrikivid on suuruselt ja kujult väga erisugused. On kive, mis enam-vähem ümarikud umbes 70—80 sm. läbi mõõta, nende kõrval aga ka teisi, mis väikese maha suurused ja millele ülespääsmiseks on rajutud astmed sisse, nagu juuresolevale Hageri Ruila ohvrikivile. Mõned kivid on pikad ja kitsad, teised jälle lamedad ja madalad, ulatudes ainult vähe üle maapinna. Samuti vaheldub väga lohkude arv. Seni tuntud kividel Eestis on neid 1-st kuni 47-ni, säälijuures on lohkude läbimõõt tavalisimini 5—10 sm., sügavus 2—5 sm., kuna mõnel korral see siiski ulatub ligi paarikümne sm-ni. Kivid on muidugi tihti pinnalt tublisti murenenud ja seetõttu on nende lohud algupäraselt suuremad ja sügavamad. Üldiselt on lohud hästi siledaks lihvitud ja sellest võib neid võrdlemisi kergesti eraldada lihtsalt lohklিকেks murenenud kividest. Vahel, olgugi harva, on üksikud lohud ühendatud üksteisega kivisse rajutud soonekestega (näit. üks kivi Ridalas).

Kivide austamist ja eriti lohkudega ühenduses seisvaid kombeid ei pea meie vana usundi uurijad mitte algupäraselt Soome sugu rahvaste omiks, vaid näevad selles meile mujalt Skandinaavia kaudu tulnud mõju. Meist idapoolse tuntakse lohkudega kive seni vähe, ainult Venemaalt Bologojest on teada 1 ja Valdaist 5 lohkudega ohvrikivi. Seevastu esinevad iga-sugused ohvrikivid Skandinaavias väga tihti. Rootsis on eriti lohkudega ohvrikivid juba pikemat aega olnud põhjaliku käsitle all. On seejuures võidud teha kindlaks, et Skandinaaviagi on saanud lohkudega ohvrikivide idee mujalt ja nimelt viimases astmes meie praeguse kultuuri algkodu, Vanadest Idamaadest. Samasuguseid lohkudega kive nagu Skandinaavias ja meil tuntakse näit. Palestiinas. Vanas testamendisgi kõneldakse kivide austamisest, nende püstitamisest teatud sündmuste puhul (Jakob) jne. Vanust Idamaist on lohkudega kivid, mis meid siin iseäranis huvitavad, levinud ühelt poolt ida suunas Indiasse, Kaukaasiasse, ja siit edasi Altaj ja Sajaani mäges-tikkudeni, teiselt poolt aga ka lääne suunas Vahemere Euroopa ja Aafrika randu ja saari mõõda. Nõnda on nad ulatanud Püreneeide poolsaarele, kust nad on levinud iseäranis meneranda mõõda Prantsusmaale, Briti saarile, Daanimaaale ja mujale Skandinaaviasse. Seda teed tulid nad põhjamaale juba kiviajal n. n. megalitilise kultuurvooluga, mis Vanast Idast tõi Skandinaaviasse tuntud suured kivi-



Lohkudega ohvrikivi Virtsus Läänemaal.

kamberhauadki. Skandinaavias esinevad lohku-odega kivid mitmel korral nimelt neis suuris kiviaja kivi-kamberhaudades, mis ajalisel kuuluvad kolmandasse aastatuhandesse e. Kr. See- ga on lohku-odega kivide iga juba väga vana. Kuid on tehtud kindlaks, et lohkusid on tehtud kividesse ka hiljemini — pronksiajal, kust ar- vatakse olevat pärit suurim osa Skandinaavia kividesse ja eriti kaljudesse raiutud lohkusid, esinedes sel ajal kõrvuti kuulsate Skandinaa- via kaljujoonistustega. Osa lohku-odega kive on Rootsis ja naabermais aga veel nooremad ja kuuluvad kindlasti paganuse lõppaega, n. n. vikerlaste ajajärku (800—1050 p. Kr. s.). Ka Kesk-Euroopas, näit. Shveitsis, Tshhehhias, esi- nevad lohku-odega kivid. Meile on aga täht- sam Skandinaavia, sest lohku-odega ohvrikivide idee on tõenäoliselt tulnud meile siit, kust see on levinud Soomegi (kus tuntakse 20 ohvri- kivi lohku-odega). Eesti lohku-odega ohvrikivide vanuse määramiseks ei ole seni peaaegu mingi- suguseid kindlaid andmed, kuid on tõenäoline, et meile nende idee on ulatanud tublisti hilje- mini kui põhjamaile, — vahest alles nooremal rauaajal (800—1200 p. Kr. s.). Sel ajajärgul oli meie maa kõige elavamas kokkupuutumises Skandinaaviaga (vikerlaste retked siia, samuti meilt läbi Venemaale, saarlaste retked põhja- maile), kuna varemalt Eesti ühendused selles suunas olid nõrgad, peaaegu tähtsusetad. Et vikerlased võisid tuua lohku-odega ohvrikivide idee meile, võiks tunnustada seegi, et sarna- seid kive esineb Venes just nende tähtsaima kaubatee, Dnepri ääres, kuna muidu, nagu juba mainiti, neid Venemaal pole. Edasi võiks meie lohku-odega ohvrikivide levimise anda osutusi nende vanuse määramiseks. Kui võrrelda ni- melt nende esinemise kaart (vaata siinjuures olev kaart) leidude levimise kaartidega eri



6 lohku-odega ohvrikivi Kurevere kihelkonnas, Saaremaal.

elajalcolisil ajajärkudel, nagu kiviaja, varena rauaaja jne. leidude kaardiga, siis näeme, et ohvrikivide kaart sarnaneb kõige enam noo- rema rauaaja kaardile.

Teiste, lihtsate, lohku-odega ohvrikivide va- nust ei ole võimalik niigi suure tõenäolisusega määrata. Üksikuil juhtumusil võiksid seks va- hest anda osutusi õnnelikud kivile ohverdatud asjade leiud, kuid sarnaseid pole seni kustki teada. Kas uusi kive on võetud ohvrikividenä tarvitusele veel ajaloolisel, s. o. kristlikul ajal, pole seni andmete puudusel teada, ei ole aga võimatu, kui arvesse võtame, et meil pagana- usu kombes säilunud elavaina veel kaua krist- likul ajal, palju kauemini kui muil naaber- rahvail.

Mis puutub ohvrikivide tähendusse, siis on rahvas muiste uskunud neis või nende all ela- vaid haldjaid, kellele siis kivi juure või kivile toodud ohverand oli määratud, et need haiguse või muul juhtumusel aitaksid. Mis puutub eriti osa kividesse raiutud lohku-odega, siis seleta- takse neid mitmel viisil. Varemini arvati, et need on n. üt. kausikesed, millesse ohvriand pandi ja mis pidi takistama, eriti kui and oli vedel (piim, veri jne.), et see maha ei voolaks või veereks, vaid tõesti kivile jääks. Uuem ja põhjendatum arvamine aga peab neid teatud pühadeks märkideks, kuna nad tihti esinevad kivil, eriti aga Skandinaavias kaljudel püst- loodis kivilülgedel, kuhu mingit ohvrit ei saa panna või valada. Edasi on tihti, näit. Root- sis, sarnastel lohku-odega veel rõngassoon ümber- ringi kivisse raiutud, ja niisuguseid märke ar- vatud Vanul Idamaal pühiks märkideks, mis eriti igasugust elu ja viljakust endendanud. See usk on nähtavasti põhjamaailgi, nagu Soomes ja meil, olnud rahval rõngastega kui ka rõn- gasteta lohku-odega kohta, sest tihti on rahvas viinud lohku-odega ohvrikividele anniks esimese



7 Suur lohku-odega ohvrikivi Ruilas Hageri kihelkonnas. Kivile viivad teisel küljel astmed.

osa kõigest uudest, viljast, igasugu saagist, värskest tapalihast, esimesest piimast jne., mille läbi arvatud saaki tulevikus enam saavad. Seega näikse usk, mis lohkudes nägi pühi, viljakuse jumalusele pühendatud märke, ulatunud meilegi. Lohkusi, s. o. rattakujulisi, ümmargusi märke, on mitmelt poolt kaunis suure tõenäolisusega arvatud selle jumaluse omaks, kelle sümboliks oli ratas ja keda arvati kõige päält kogu elu edendajaks, nimelt päikese omaks.

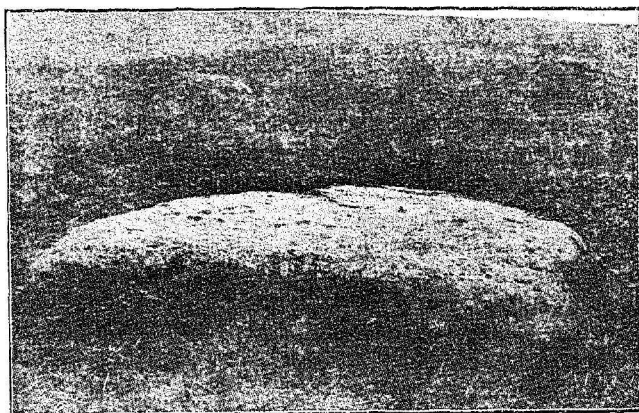
Usk, et lohud olid viljakuse jumaluse märkideks, tohiks olla kõige algupärasem ja vanem. Hiljemini see aga on tumenenud ja seganenud ja lohkusi on hakatud püüda lihtsalt pühiks, neile hakatud ohverdama muilgi kordadel kui viljakust püüdes tõsta, nagu abi otsides õnnetuste ja haiguste vastu jne.

Et lohud ei ole olnud kõigepäält ohvri vastuvõtmiseks määratud kausikesteks, paistab veel seetõttugi küsitav, et need on tihti väga pisi-kesed ja neid on palju, kuna üks või paar, aga siis juba suurt lohku oleks olnud selleks palju kohasemad. See ei tarvitse aga veel öelda, et pühadena märkidena kivisse raiutud lohke, kui need olid kivi päälisküljel, ei oleks siis tarvitatud ohvrite panikohtadeks. Neisse oli igapidi loomulik andeid panna, kuid see ei tähenda, et nad seks oleksid algupäraselt määratud.

Kas rahvas on teinud põhimõtteliselt vahet lohkudega ja lihtsate, lohkudeta kivide vahel, s. o. kas esimesil oli mingi iseäraline tähendus, pole teada. Need teated, mis meil olemas ohvrikombeist ühe kui teise liigi kivide juures, näikse olevat samasugused. Toome siin mõne iseloomulisema kirjelduse.

Ohvrikombeist on nagu kividestki ainult vähe säilinud rahva mälestuses. Siiski viiakse vähemalt mitmel pool Lääne- ja Saaremaal veel praegugi kividele ande, iseäranis mitmesuguste naha- ja silmahaiguste puhul abi otsides. Seepärast teabki rahvas mitmel pool ohvrikive „kärnakivide“ nime all. Ohvriandideks on kõige sagedamini kõiksugu metallasjad: rahad, hoburauad, naelad, isegi plekknõud, plekkkannud, aga ka söögiained: teravili, herned, oad, väga tihti sool, kas lahtiselt või nartsu sisse seotult; õige sagedasti kuulukse toodavat pudeliga vett, mis lohku vallatakse, kui niisugune olemas kivil, ja sellega siis pestakse haigeid kohti, pudel lüüakse vastu kivi puruks, mis pärast ohvrikivi juurest leitakse

tihti klaasikilde. Mõne teate järgi pestakse haigeid kohti ka vihma korral kivilohku kogunud veega. Kaarmal heitnud möödaminejad vanasti ohvrikivile m. s. halja oksa. Väga tihti on ohvrikivile asunud ka pühades hiites, milks neid kutsutakse „hiiekivideks“, või Hurti teateil koguni „hiiealtareiks“. Sarnasel korral austati muidugi ka kivi ümber olevaid puid. Mälestus sarnasest puie austamisest on säilinud meie päevini Valjalas Saaremaal, kus võis veel 1922. a. suvel näha kivi, millele toodi ohvreid ja selle ümber olid pöösad ära ehitatud oksadesse seotud valge linase riide äärtega.



Madal ohvrikivi lamedate, väikeste lohkudega
Koila küla põllul Viru-Nigula kihelkonnas.

Juuresolev kaart näitab seni tuntud lohkudega ohvrikivide asukohti Eestis. Sinna on märgitud ainult kindlad, s. o. kontroleeritud, kivid, kokku 89 kivi. Juure tulevad veel 26 mitte-kindlat kivi, mida kaardile pole märgitud. On tähelepandav nende tihe esinemine Hageri kihelkonnas, kust on teada üle poole Eesti kivide, nimelt 47 kindlat lohkudega ohvrikivi. Sellest asjaolust võiks vahest teha järeldusi, kui see poleks juhuslik. Näimelt on need kivid üles otsinud ja Tartu ülikoolile neist teatanud õpetaja A. Lint ja üliõpil. R. Tamm ühe suve jooksul. Kui sama usinaid teadetekogujaid leiduks mujalgi, oleks meie kaart kaugelt tihedam ja siis võiks vahest katsuda teha veel mõndki otsust, mis seni on varajane. Loodetavasti ongi juba mõne aasta pärast meie teadmised nende väga tähelepandavate meie rahva muistset usku valgustavate muinasjäänuste kohta palju täpsemad.

H. M.

Kes midagi ei tea ladina värssidest, kaunikõlalisesest Greeka keelest, toskaani skulptuurist ja eliisabetiaegsest Inglise lüürikast, võib olla

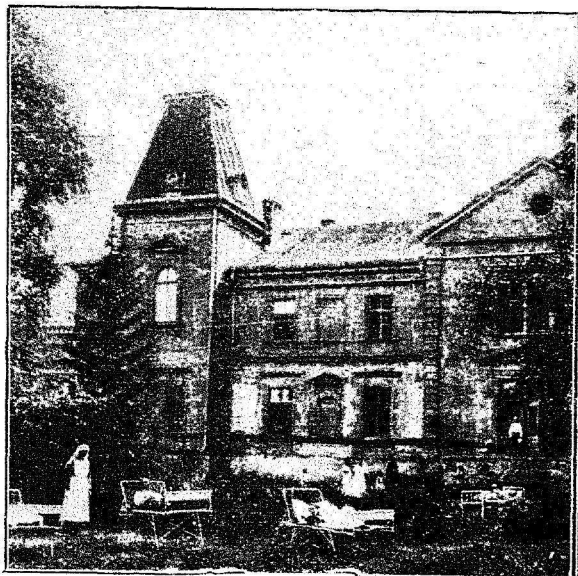
siiski kõige targem inimene. Tõeline rüüal, keda Jumalad pilkavad või põlgavad, on aga see, kes iseenmast ei tunne.

Oscar Wilde „Epistola“.

TARTU ÜLEÜLDINE HAIGEKASSA.

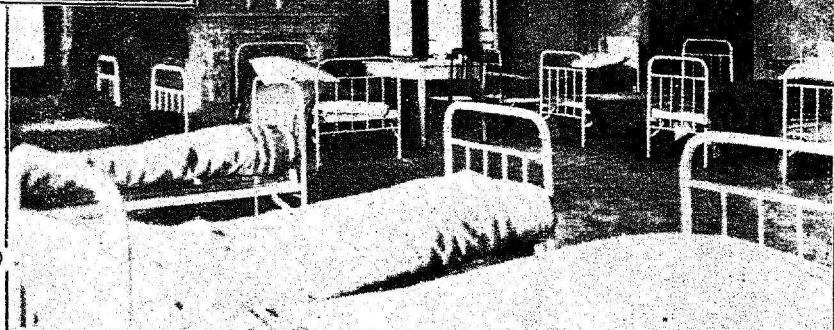
Tartu haigekassa tegevuse algus ulatab Vene aega. Tegelik töö algas 1914. aastaga.

Ainult 24 Tartu linna töökoda 400 töölisega kuulusid tol korral haigekassa alla, umbes 800 tarvitajaga. Sõja jooksul kahanes Eesti vabariigi algupäevadeks liikmete arv umbes 400 päle.



Uderna mõisa härraste.naja
pargi küljest

Kõrval: Haigeteruum Uderna
mõisa suures saalis.



All: Mõõdunud suvel koloniis-
viibijad. (X) Haigekassa juha-
tuse esimees hr. Linnamägi



Sellest ajast päle algab haigekassa tegevuse kiire kasv.

Haigekassa annab igale kassaliikmele rohud ning arstiabi, siia juure arvates kliiniku ravitsemise, tasuta. Kassal on hulk lepinguarste, hambaarste, ämmaemandaid ning masseerijaid.

Haigekassa kuludeks arvatakse töölise kuupalgast maha 2%. Töökoja omanik maksab omalt poolt niisama palju juure. Viimasel puudub aga õigus tasuta arstimiseks kassa poolt.

Arstiabi korralduse viis leiab suurt poolehoidu tööliste seas. Liikmeks astutakse häämeelega. Nüüd ulatab liikmete arv 4 tuhandeni 550 töökojast.

Viimasel 3 aastal on haigekassa tegevus niivõrd edenenud, et suvekuudeks on kassa kulul töölistele võimaldatud puhkusaeg maal mõne nädala jooksul.

Selleks asutati 1922. Elvas haigekassa suvekooniis, mis nüüd juba kolmat suve töötab.

Töölised saavad koloniis täielise ülespidamise ning veel osa palgast.

Praegu asub koloniis selleks valitsuselt renditud 4 kilomeetrit Elvast eemal asuva Uderna mõisa härrastemajas.

Mõis asub soodsal maa-
kohal, põldude vahel, männi-
metsa läheduses.

Haigete tarvitada on kaks
majakorda ruumikate saalide
ja vannitoaga.

Haiged on jagatud haiguse
iseloomu järele tubadesse. Ras-
kematel haigetel on eraldi söö-
gilaud.

Seni on koloniil ajutine ise-
loom.

Et see alaliseks tööliste
sanatooriumiks saaks muutuda,
on vaja, et kõik töölised ja hai-
gekassad ühineksid üle terve
Eesti ja et riigivalitsus mõisa
hooned ja aiamaa krundi annaks
kassale soodsamatel tingimistel
kasutamiseks. Praegu maks-
takse härrastemaja eest renti
126 tuhat aastast.

Käesoleval suvel viibisid suvekoloniis ligi 90 haiget — kokku 2500 päeva.

Koloniis viibivad alaliselt arstlise haridusega majandusülem ja halastajaõde. Iga nädal kord käib arst, kes haigete seisukorda üksikasjalikult kontrollib.

Värske õhk, hää toit ja puhkus kosutab koloniis viibijaid lühikese aja jooksul, välja arvatud muidugi raskemad juhtumised, kui haiged kassa poolt paigutatakse haigemajadesse.

Dr. P. Tatz.

ORANGE.

LORD DUNSANY järele —o.

Ühes lõunamaa linnas istusid kaks tõmmu noort meest ühe naisega võõrastemaja lauas.

Naise taldrikul oli ainult üks väikene orange, mille südames varitses salajane, tige naeratus.

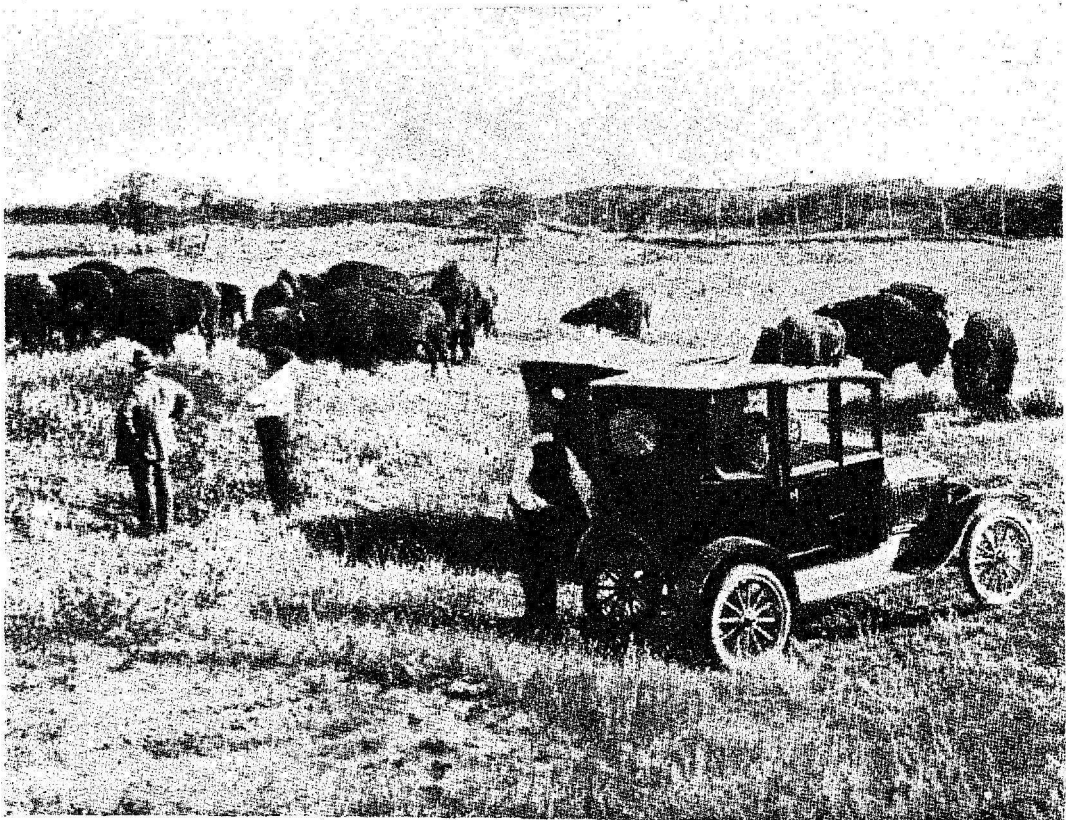
Ja mõlemad mehed vaatasid üksisilmi ainult naist, söid vähe, jõid sellevastu aga palju.

Naine aga naeratas mõlemale mehele ühevõrra vastu.

Siis veeres väikene orange, tige naera-

tusega südames, hiljukesi taldrikult laua alla anaha. Ja tõmmud noormehed söötsid kohe mõlemad seda tõstma, tõukasid laua all üksteist, ja varsti kõnelesid nad üksteisele väledaid sõnu. Ja sõgedus ning jõuetus langes mõlemate mõistusele, mis abitult kuulatas kusagil nende hinge tagumises nurgas.

Ja orangei süda naeris, ja naine naeratas edasi. Ning surm, kes istus lähemas lauas tette-à-tête ühe vanema mehega, tõusis üles ja tuli juure, et võitlust kaasa kuulata.



Biisonite karjad Kanaadas.

Kesk-Kanaada rohulagendikkudel hoitakse veel mõningaid tuhandeid biisoneid, kelle arv vabaduses täiesti otsa on lõppenud suureviisiliste jahtide tõttu nende päale.

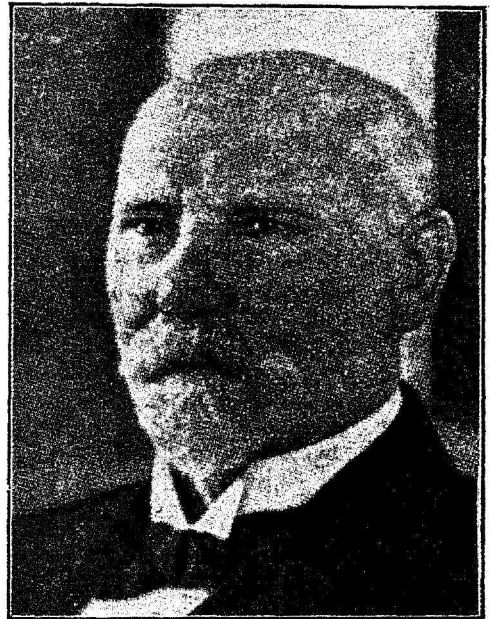


Võnnu linna 700 a. juubel Lätimaal. Bankett, millel viibisid president Tshakste (esimene rida, keskel); Eesti välisminister Pusta (kolmas paremalt), kindr. Pöder (üle laua, keskel) ja kolonel Parts (teine, pahemale poole Pöderist).

Lotte Pritzeli vahast nukud (pildid 21 lhk.) Sakamaal on juba üle kümne aasta suure kuulsusega. Need on hiilgavad kunstiteosed, mida ostavad Ameerika, Inglise, Prantsuse j. m. kunstikollektsionäärid suure õhinaga. Väikesed vahast kujukesed, haruldaselt õrnade, graatsiliste kehavormidega, üsna kõhnakesed, haiglased madonnad, pühimused ja rüütlid on tema eriala. Ta riietab nad kõiksugu väikeste riidelapikestega, pärilite ja ehteasjadega, nii et värvitud vahanukud üsna elavaks muutuvad. Klaasvitriinidesse paigutatud, rändavad need suursugused, väikesed olevused näitustele ja säält kunstiarvustajate kabinetidesse, ilma et nad kunagi seda lõbusat kuid lahastavat elu tundma õpiksid, mis on harilikku mängumuku eluks ja saatuseks.

Pritzeli eeskujul on tekkinud mujalgi sarnast laadi nukukude kunsti. Näituseks on meilgi prl. N. Mey omalaja. Näitustele saanud üsna huvitavaid samaliki karika-tuurseid kujukesi.

Moed segunevad! Moodsa riidekunsti viimased suunad ilmutavad Euroopa moekeskustes ikka suuremat tendentsi meeste- ja naisteriiete sarnanemise poole. Juba saadavad kõik suuremad kübaraärid müügile meeste-kübarate seas ka sarnaseid, mida daamid võiksid kanda, mis sama vormiga on, ainult vähe kitsama servaga. Ja rätsepate juures valitseb samasugune segadus. Kui pallitut ostetakse, siis ei tea enam, kas seda enese või naise jaoks ostetakse. Seepärast soovitab üks Saksa leht meestele oma kantud kaabusid mitte ära visata, sest naisterahvad, juhitud uuest moehaigusest ja kokkuhooldlikkuse tarvest, on valmis vanu meestekaabude põhju uuesti üles kohendama, muutes natuke ranti ja lisades mõnesuguseid paelakesi, ehteid ja kiviakesi. Nii saab banaalsemast mehe päakattest veel kõige toredam, moodsam ja veetlevam naisekübar.



Läti president Janis Tshakste. Tuleb veebruarikuul Eestisse. Toob kaasa Läti vabaturistid, mida isiklikult üle annab 1. dets. puhul väljapaistnud tegelastele ja sõjaväelastele.

MILJONIDOLLARILINE TEEMANT.

J. S. FLETCHERI romaan. Eestindanud L. L.

11

XI.

Väga vana mees.

Nägin väga hästi tuppä. See oli suur, neljanurgeline, kummalgi pool suurt kaminat olid voodid, tagaseinas oli kahe poolega uks, kust arvatavasti pääsis mõnda tagumisesse ruumi. Mööbel oli vanaaegne ja teda polnudki palju. Toas oli kolm inimest — samad, kes olid Charles-tänaval läinud autosse. Proua Kennerley istus tugitoolis kamina ääres, suur nahkkraega mees najatas vastu ahjuserva, väike, väljamaalase näoga mees istus laua juures ning kõigutas oma lühikesi jalgu. Ja keset lauda tumedal laudlinal, lampide valguses sätendamas ning kiirgamas oli — teemant!

Mulle paistis, et need inimesed ootasid midagi või kedagi. Seda otsustasin nende ilmet. Nad vahtisid vahest teemanti ja vahest pahemas seinas olevat ust, mis viis vist ettekotta ja mis oli natuke praakil. Kuna ma vahtisin, läks nahkkraega mees kord nähtavasti väga rahutult ukse juure, vaatas läbi väikese praou, kuulatas ja tuli tagasi. Vahete vahel vahetasid nad isekeskis mõne lause, kuid kõige järele otsustades, olid need lühikesed, ja iseäranis proua Kennerley näis jutuaajamisest ainult ühesilbiliste hüüatustega osa võtvat. Enne kui olin vahtinud kaks minutit, olin kindel, et need kolm ootasid kedagi neljandat. Ja olin pea-aegu kindel selles, et see neljas pidi ostma laual sätendava Vandamarke'i teemandi, ja et see oli jäetud mustale sammatile, talle kohe silma torkama, niipea kui ta astus sisse.

Minu pääle mõjus teemandi nägemine teisiti. Olen iseloomult tuline — ja mul oli ustav püstol taskus. Mulle paistis, et kui pääseksin sinna maija, hiiliksini kojast ukse juure ning astuksin sisse, hoides käes püstolit, siis võiksin võtta teemandi ja minna täiesti õnnelikult oma teed. Kui olin välja jõudnud, teemant käes...

Kardan, et sel hetkel ei mõelnud ma Rosalie Vandamarke'i pääle — või kui mõtlesin, siis kujutasin ainult, kui uhke ning vapper oleks, kui ilmuksin äkki ta kõrvale, püstol ühes ja päästetud teemant teises käes. Eesel olin ma, kuid tõsiasi on, et libisesin ära akna juurest, läksin loorberipöösaste vahelt eesukse juure ja astusin üles paarist kolmest astmest, mis viisid ukse juure. Sama ettevaatlikult, pääle minutitist hoolsat kuulatamist, keerasin rasket käepidet ja siis lükkasin tasa. Uks oli lahti. Toll tolli kaupa avasin seda ikka rohkem ning pistsin pää kotta. Sääl oli üsna vaikne ja täiesti pime, välja arvatud nõrk val-

gusejuga. See tuli toast, kuhu olin hiljuti vahtinud. Ja otsustades, et peab tegutsema nüüd või kunagi, võtsin püstoli paremasse kätte ning libisesin pimedasse. Kui olin sisse astunud, peatusin silmapilguks ning katsusin saapaninaga põrandat. Vaibaga, paksu vaibaga kaetud! Hiilisin seda mööda õige ettevaatlikult, et mitte jõosta vastu mõnd asja, mis sääl võis olla. Viimaks olingi ukse taga ja kuulsin häält seestpoolt.

„Tal oleks ju aeg siin olla!“ ütles mehe hääl urisedes. „Oleks olnud ju ammugi!“

„Kõik olema see neetud postkontori süü!“ ütles teine, arvatavasti väikese väljamaalase hääl. „Kui see neiu oleks ainult saanud mu kaardi eigel ajal, siis oleksime näinud see mees Citys.“

„Ma ei saanud seda!“ kuuldus proua Kennerley hääl teravalt ja haavatult. „Olen seda teile sada korda öelnud! Oleksite pidanud selle varem posti panema.“

„Ma pan' see küll vara posti — ei olnud veel poolöö, kui ma see mineval ööl posti panin,“ kaitses end esimene rääkija; „ta oleks pidanud tulema teile piimamehe ajaks, nagu teil on komme rääkida. Need postkontori ametnikud ei kõlba kuhugi!“

Jällegi jäi kõik vaht. Keegi meestest haigutas. Astusin sammu lähemale ja vahtisin ikka tuppä. Tahtsin lõpulikult otsustada, kuidas kargan sisse. Proua Kennerley ja suur mees olid teisel pool lauda kamina lähedal; väike mees istus laua ääres ning vahtis ust. Kui ma kallale tungisin, siis oli ta esimene vastane. Kiiresti otsustasin, kuidas teen, kuidas valitsen nende üle püstoliga, võtan teemandi ning põgenen. Kuid nüüd...

Mu pahem käsi oli juba ukse küljes ja tahtsin seda parajasti tõugata, kui, kuigi ma polnud kuulnud mingit sahinat ega aimanud sugugi, et keegi oli mu lähedal, kaks tugevat rusikat võtsid tagant mu käevartest kinni, pigistasid neid nagu tangidega ja mind visati kui udusulg tuppä, lendasin nagu tuule keerutatud ölekõrs ja pudenesin näoga vastu seina, siputasin siis nagu nõelaga kinnitatud putukas, kes ei saa kuidagi liigutada. Ses äkilises rünnas kukkus mul püstol käest põrandale.

Kui see juhtus, kuulsin oma taga heledaid hirmunud kiljatusi — meeste häält ja naise peenemat kriiskamist. Oma lähedal kuulsin mehe sügavat, natuke lõõtsutavat hingamist. Sääl oli mu vangistaja. Ta oli visanud mind niisugusesse seisakusse, et ma ei saanud pöördada pääd; kui korra liigutasin, nagu oleksin taht-

nud seda teha, lõi ta nii kõvasti mu otsa vastu seinale, et nägin lugematuid tähti. Ta löökide jõust ja ta liigutustest otsustasin, et olin sattunud hiiglase kätte. Kuid nahkkraega mees astus me juure, ja samuti ka teine.

„Mis pagan see on?“ küsis esimene. „Kes see mees on?“

Mu vangistaja raputas mind.

„Hiilis sisse eesuksest,“ ütles ta veel natuke hingeldades oma pingutustest. „Nägin, kuidas ta kuulatas säääl... Näete, püstol — automaatpüstol!“

„Pöörake ta ümber!“ ütles nahkkraega mees. „Vaata me teda! Härra... kas keegi tunneb teda?“

„Mina tunnen,“ vastas proua Kennerley. „Pääletükkiv noor narr! Kõige parem, kui seote ta tugevasti kinni nii kauaks, kui oleme oma asja sooritanud. Ta on meid kindlasti jälginud.“

Mõtlesin, kas peaksin rääkima või jääma vaik. Kuid mu järsk julgus oli kadunud; hakkasin tarvitama seda vähest meelemärkust, mis mul veel oli. Nad olid mu kinni saanud, see oli kindel. Kuid väljas oli Rosalie, ja Metham oli läinud abi otsima. See ja vabadus olid siis kindlasti tulemas. Sellepärast jäingi vaik ning vahtisin üksisilmi nende otsa. Proua Kennerley sosistas midagi neile kahele mehele; nahkkraega mees niktas mu vangistajale; väike mees vaatas ringi ja hakkas lõikama kaht tugevat kellanööri, mis rippusid kummalgi pool kaminat.

Nad sidusid mind tugevasti küünarnukkidest ja jalgadest, nii et ei saanud liigutada. Pääle seda nad pigemini viskasid kui panid mu toolile istuma. Siis nägin, kui suur oli mu kinnivõtja — üle kuue jala pikk mehemürakas. Nägin, et ta polnud inglane. Suur, valgejuukseline, valgevereline. Saksa kurivaim, mõtlesin. Tema oli see, kes viskas mind tooli, ja pääle seda pööris ta nahkkraega mehe poole ja näis tegevat ettepanekut mingiks uueks alatuks teoks. See ettepanek teostati: ühes koos väikse mehega läks tal korda panna mulle suhu topi ja siduda riideid mu suu ning kõrvade ümber, nii et ma ei saanud rääkida ja kuulsin väga nõrgalt. Vabanenud minust, läksid need neli teineteise lähedale ja kõnelesid sosinal. Nende nõupidamise tagajärg oli vist, et suur mees läks tasa toast välja. Ja siis olid mõni minut aega kõik närvid mu kehas pingul, sest kuulsin karjatust — naise karjatust! See oli terav ja selge, kuid siis lämbus, sumbus äkki, nagu oleks raske käsi pandud tõrkuvaile huulile. Kuid lämmatatud karjatused kostsid ikka lähemal ja äkki tuli suur valgevereline müürakas tupp, kandes Rosaliet oma

võimsatel käsivartel ja pidades kätt ta suul. Ta viskas neiu kirudes põrandale ja siis nägin oma rõõmuks, et neiu oli vabaduse pärast võideldes kratsinud ta punakat põske ja et verd voolas ojana ta lõuale.

Rosalie pööras nagu metskass naise poole, niipea kui mees ta lahti laskis. Aga enne kui ta jõudis teisele kallale, tulid mehed vahele. Tekkis äge võitlus, mille nägemine tegi minu abitu, peaaegu hulluks. Siis lükkasid nad ta minu taga olevast kahepoolsest uksest välja ja panid ukse kinni. Mingil põhjusel, mida Rosalie ise teadis kõige paremini, jäi ta äkki vaik. Nahkkraega mees pööras hiiglase poole, kes kirudes ning vandudes pühkis oma paksu nägu.

„Kas tüdruk ükski oli säääl?“ küsis ta.

„Ei näinud kedagi muud! Ta varitses puude varjus. Olin tal kallal ja võtsin ta kinni, enne kui ta aimaski midagi.“ Ta pööris äkki minu poole. „Ja see?“ ütles ta vaadates mehe pääle, kes oli nähtavasti ta peremees. „Tal võib olla midagi taskutes — veel sõjariistu?“

„Otsige!“ ütles nahkkraega mees lühidalt.

Vahtisin nagu hullumeelne mehe pääle, kui ta tuli mulle lähemale. Ta ei hoolinud minust rohkem kui toolist, kus istusin, ja ta suured käed olid küllalt kerged, kui ta otsis mu taskuid. Ta ei leidnud säält palju tähtsat. Kuid ta võttis välja postkaardi ja kirja, mis olin toonud Wells-tänavale korterist, ja ta ulatas need ühes raha ning muude asjadega oma pere-mehele. Viimane andis kirja ning postkaardi proua Kennerley, kes neid nähes kortsutas vihaselt kulmi. Ta sai aru, et olin käinud ta korteris. Ta luges postkaardi, nimetas säält midagi väikesele mehele ja hakkas siis kirja ümbrikust võtma, kui äkiline krabin väljas sundis tema ning mehed võpatama. Ta pistis kirja lugemata taskusse. Riided olid nii kõvasti mu kõrvade ümber seotud, et kuulsin vaevalt midagi, kui nood inimesed alandasid häält. Kuid nägin kõik, mis juhtus. Väljast kuulduvad krabina pääle hakkasid nad liikuma. Nahkkraega mees läks ukse poole; ta peatus pooltel teel ning näitas enne minu ja siis kahepoolse ukse pääle, kust käratsev ja tõrkuv Rosalie oli tõugatud tagatuppa. Kuid pr. Kennerley raputas pääd ja ma kuulsin ta vastust:

„Ei! Tüdruk päästaks ta lahti. Varjusein säält. Pange see tema ette.“

Suur valgevereline saadan võttis murgast kerge varjuseina ja pani selle minu ning laua vahele. Ta arvas vist, et see peitis mind küllalt. Ehk peitiski, kui vaadata toa keskelt, aga kui ma veidike pääd keerasin, siis nägin kotta viivat ust. Ja see oli järgmise paari-kolme minuti jooksul vaatamisväärne. Nahkkraega mees läks välja ja pööris eesukse poole, kust

mina, mida nüüd väga kahetsesin, olin hiilunud sisse kümne minuti eest — kümne minuti, mis tundusid olevat mitu tundi! Teised mehed läksid ka välja, kuid pöörasid mujale. Teadsin siis, et proua Kennerley oli jäänud üksi tuppa, et nahkkraega mees oli läinud kedagi ta juure kutsuma. Keda? Seda, kes oli väljas krabistanud? Ja kui kaua kestab, enne kui Metham tuleb tagasi? Teadsin, et ta tuleb. Ta oli me ainuke lootus. Usaldas in vaevalt mõeldagi, mis juhtuks, kui ta ei tuleks. Ta peab tulema — ta tuleb ja näeb, et Rosalie ja mina oleme kadunud, kuid see ainult teritaks ta meeli, kui ta astub majja. Millal siis jõuaksid ta abilised, politseinikud või kes nad on? Ja vahepääl...

Kuulsin häält kojast ja ajasin kõrvad kikki, nii et pää, mis oli ju isegi valutav sein vastu saadud hoobist, oli lõhkemas.

Siis ilmus nahkkraega mees, väga magus ja tähtsanäoline, saates tuppa teist meest. Ja see oli kõige vanem mees, keda olen kunagi näinud, otsustades näojoonte järele. Nägin oma ees muumia nägu, kui juht astus kõrvale ta eest — nägu, millel pergamentitaoline nahk oli tõmmatud ilma vahepäälise lihata otsekohe kontide ning soonte pääle. Niisugust nägu võiks ehk näha kusagil Tiibeti templis, või püha Oudh-jõe kaldal mõne laama mütsi all või räbala is fakiiril. Poleks arvanud, et näen niisugust nägu majas Campden Hilli ääres. Kuid siin ta oli hallide juuste all, millelt ta omanik oli võtnud moodsa siidimütsi. Muumia näost hoolimata oli ta hästi, viimse moe järele rietatud vanamees, kes oli kehalt kõbus, vähekese edevavõitugi. Ja kuigi ta nägu näis olevat saja-aastane, särasid ta mustad silmad kiirgavalt ja tähelepanelikult nagu noorel mehel; ja nad muutusid veel tähelepanelikumaks, kui ta vaatas keset tuba.

„Ah,“ hüüdis ta heleda, võimsa häälega, rääkides vist pr. Kennerleyga, sest ta astus ettepoole, välja minu nägevusest, „siin te oletegi, armas proua! Ja säääl on vist too väike asi, mida vaatama olete mind kutsumud? Just nii... just nii!“

Nahkkraega mees peatus tagapool, sulges ukse ning keeras võtit. Nüüd teadsin, et olin üksi nende kolmega: naise, ta kuriteo peakaas-lasega ja tolle muumianäolise mehega, ükskõik, kes ta ka oli. Teadsin ka, et ma polnud rohkem kui lihtsalt mööbel, sest ma ei saanud karjuda ega liikuda. Nahkkraega mees astus varjusest mööda, arvatavasti ühinedes teis-tega. Kujutasin, et nad kõik kolm kummardusid laua kohal ning vahtsid välkuvat teemanti. Tuba muutus vaikseks. Arvatavasti rääkisid need inimesed tasase häälega. Kuid see oli suur tuba — umbes kolmkümmend jalga

kumbagi pidi — ja laud, mille juures arvasin neid olevat, oli teises otsas, aiapoolse akna lähedal.

Nüüd, kui nad kõik olid säääl, ei näinud ma neist midugi midagi, ja nii kaua kui nad rääkisid sosinal, ei kuulnud ma ka midagi. Kuid nägin, mis oli eesseina ja tolle kahepoolse ukse vahel, mille taha Rosalie oli tõugatud. Tooli lähedal, kuhu nad olid mu visanud, oli väike laud, ja sinna oli Saksa kurivaim, kuidas teda mõttes nimetasin, pannud mu taskust võetud asjad. Nende seas oli kaks asja, mille eest oleksin annud varanduse, kui oleksin saanud neid tarvitada viis — või ainult kaks — minutit! Üks oli mu ustav taskunuga — mitte mõni naiste elevantluupäaga pliiatsiteritamise ja küünte lõikamise nuga.

See oli täiesti usaldatav riist, mille suurema teraga võis lõigata kaunis jämmedat oksa. Teine asi oli mu automaatpüstol. Kui oleksin saanud vabastada vähemalt teise käegi...

Äkki kuulsin nõrka, üsna nõrka sahinat oma parema öla taga. Suure pingutusega pöörasin pääd kõrvale. Ja siis nägin silmanurgast, kuidas uksepooled avanesid, juuksekarva võrra. Teadsin, et seda tegi Rosalie; ta pää oli ukse juures ja silm vahits läbi prao. Vahe laienes ikka rohkem. Neiu vaatas tuppa. Ja kas tuli see sellest, et mul oli tema kohta mingi telepaatiline võim, või töötas ta loomulikult elav pääaju nii, nagu oleks tal rahustav jääkord ümber, seda ma ei tea ega hooligi sellest, kuid seda tean, et ta oli äkki nagu vari libisenud tuppa, et ta pahem käsi võttis kohe noa ja parema pöidla küüsi tõmbas lahti suure tera, ja et ta pööras minu poole ilmega, mis näitas, et ta närvid olid pingutatud otsustavaks teoks. Viimaks olime valmid! Milleks?

Too tera oli mul ikka teravaks ihutud nagu habemenuga, ja ta lõikas kerge vaevaga nõõrid katki. Mul oli tundmus, et mu käed ja jalad, mis olid seni kõvasti kinni, olid üsna kanged, kuid see tundmus kadus kohe, niipea kui võtsin kätte püstoli ja sama hääletult nagu Rosalie oli mu vabastanud, tõusin kohe püsti. Hoiatava pilguga andsin Rosaliele märku kõrvale minna. Püstol käes astusin varjuseina poole. Vaevalt teadsin, mis kavatsesin teha; natuke segaselt mõtlesin, et katsun aiapoolsest

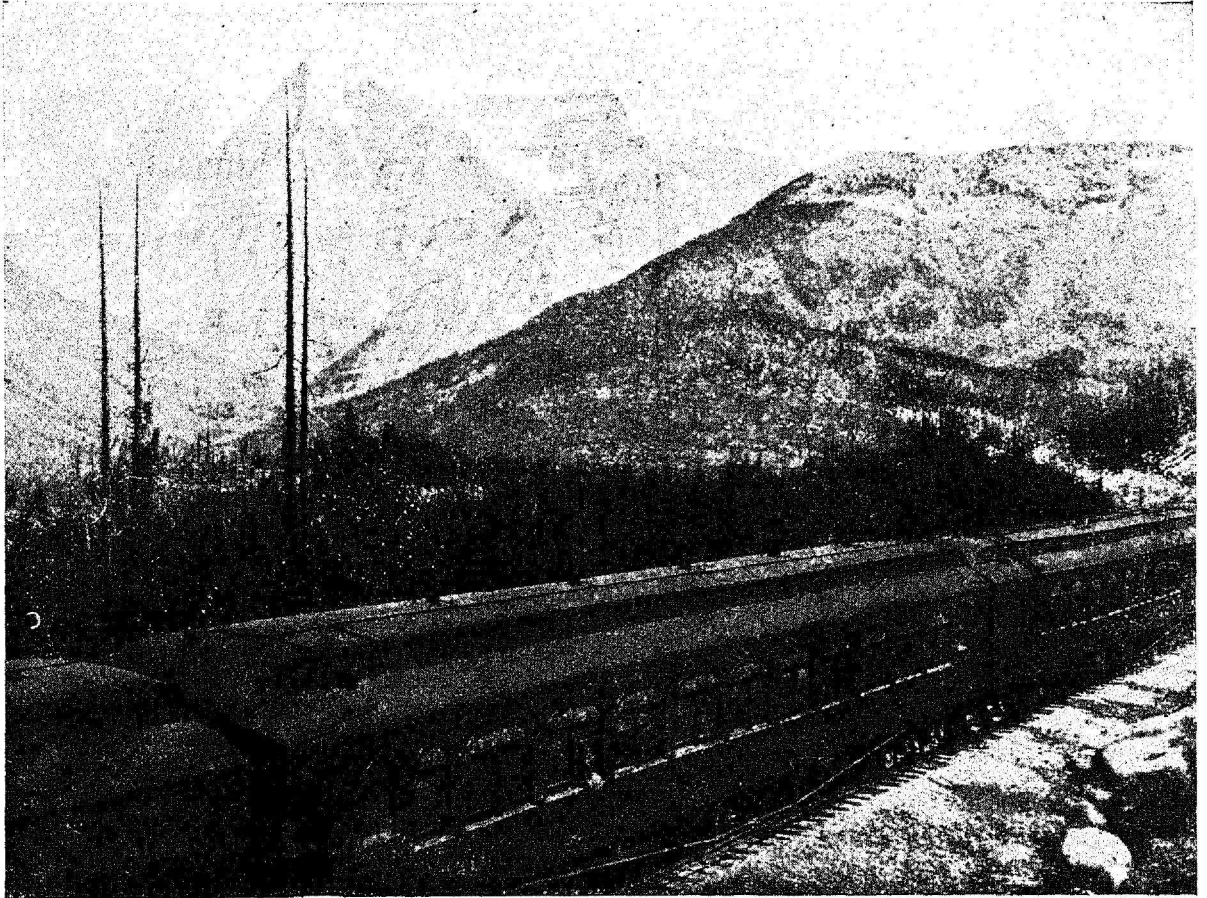
Järgmises „Ao“ numbris hakkab ilmuma
Chestertoni huvitav kriminaalromaan

„Mees, kes oli neljapäev“.

aknast välja tungida. Kuid enne kui jõudsin end näidata, enne kui astusime välja või tegime häält, tekkis toas äkiline kära. Kuuldus, nagu oleks keegi äkki püsti karanud, tool ümber visatud, mõni asi maha virutatud. Ja üle kära kostis tolle vanamehe hele värisev hääl, millest kõlas viha, pahameel ja imestus.

„See pole teemant, ei kahesajatuhande naela ega kahesajatuhande pennigi vääriline! See on võlts, järeletehtud — klaasitükk! Mis te sellega mõtlete? Miks olete kutsunud mind siia? Miks...?“

Lükkasin eesseina kõrvale ja astusin, püstol käes, keset tuba. (Järgneb.)



Rong suurel teel Atlantikast Vanuveri, Rochesi mägestikus.

PILDID KANAADAST — VÄLJARÄNDAJATE MAALT.

Vististi Eestistki reisib sinna palju neid, kes igatsevad õnnelikumate, avaramate võimaluste järele. See on maa, mille pind on veel neitsilik ja avar küllalt uute asunikkuude jaoks. Juba on aga kultuur siingi oma katsearved ajanud. See kultuur on lopsakas, üliõuline, nagu igalpool Ameerikas. Ameerikastuvad üsna pea sitke- mad sisserrändajad, täituvad jankivaimuga, kiire, suurejoonelise, asjaliku töövaimuga; ja varsti ongi Kanaada, alles hiljutine põlismetsade ja järvede, indaanlaste kodu- maa, kogu selle osaga, mis asub vähegi mõõdukas klii- mas, samasugune kultuuriüllatuste kolle nagu lõuna- poolsemad Ühisriigid.

Vanemad Kanaada asujad olid inglased ja prants- lased. Need peavad endid praegugi maa põhiasukateks; Inglise kanaadalased asuvad Ontario järve ümbruses, prantslased rohkem sisemaa pool: Saint-Laurent, Suur Järv, Mississipi, Quebecist Uue-Orleanini. Mõlemate rahvaste kokkupõrke kohtades võtsid üllivõimu harilikult inglased, muutes kogu maa endi kolooniaks, ometigi on kujunenud nii, et rahvaste iseloomulikud omadused neile on määranud nende asupaigad. Prantslaste-maaharijate asundused enam sisemaa poole, inglased mere ja kau- banduse juudid — Ontario järvel; sääline päälinn Toron- to, kuulus üle terve Põhja-Ameerika oma igaaastase laa-



Toronto 60 kilomeetrilise päänava algus hotellide-piivelõhkujatega.

daga, saadab enesest välja 60 kilomeetri pikkuse päänava järvelt sisemaa suunas.

* *

Alles möödunud aastasaja viimasel veerandil lõikab suur, üle mägestikuahelate jooksev raudtee Kanaada pooleks, luues otsekohese ühenduse kahe suure ookeani — Atlantika ja Vaikse ookeani vahel. Ja selle pääsoone ümber hakkab pulseerima elu, hakkavad maa südame poole edasi võitlema uued sisserändajad, mõlemale poole raudteed. Lõunasse läks muidugi kergesti; miski muu ei ilmuta nüüd otsekohesest, järsku üleminekut Ühisriikide territooriumile, kui ainult maakaart ja tollivalitsuse punktid. Kui need mõlemad maailmast kaoksid, ei oleks enam mingisuguseid kultuurilisi vahesid alumise ja ülemise Põhja-Ameerika vahel, ei etnograafilisi, usulisi, keelilisi ega kultuurilisi.

Kuid põhjapool on lugu hoopis teine, ja sääl on paratamatu suur takistaja loodus ise kärsitule, õnneotsivale inimesele vastu astunud: talv ja metsad. Quebeci elanikud näitavad aga, et needki on võidetavad. Päratu

tee idast läände, Quebecist Vancouveri on baasiks, millelt seda Põhja-Kanaada edasivallutamist arendatakse.

* *

Seda teed mööda aga sõidad täie mugavusega. Muidugi mitte Öhtu-Euroopa mugavusega, sest reis kestab tervelt viis päeva. Prantsuse turist, kes on harjunud suurte mugavuste ja kiirusega, ei suuda harjuda sarnase ajakulumisega poolunes-poolärkviil, sest ühetooniline hõljutav sõit viib reisi lõpuks niisugusesse ebamäärasse unelemisesse. Ta austab küll ameerikalikku puhvetit ja armast täpsust ning puhtust: iga ametnik on korrektne; sagedasti viiakse vagunid peatuskohtades dushi alla ja uhetakse üle, kuma neegrid veelgi riiet siit-säält harjadega kaabivad ja vööpavad; ta satub aga meelekreitele vihastest tõugetest igas jaamas enne rongi peatumist (tema kodumaal tähendaksid niisugused tõuked juba raudteeõnnetust) ja metsikust raua kirisemisest selle juures ja ta lohutab ennast selle juures ainult väikesest trööstiga, et „möödukas kihvitamine vast ehk garanteerib mõnede veelgi palju suuremate ja tundmatumate haiguste vastu“. Ta sõidab peripäeva, ruttab päikesele järele, ja seeläbi on tema päev palju pikem kui paigalisel inimesel: ka see üllatab teda ja viib roopast välja, muudab maailma imelikuks. Ta ise on imelik ja see raudteerong midagi iiliinimlikku. Terve Kanaada on talle suur tänav lihest ookeanist teise.

* *

Kanaada on imestamisvääriliselt noor maa, õnneliku, julge noorusega. Ta lõikab oma kümneaastase arenguga neid kultuuri vilju, mis vana tsivilisatsiooniga maad pikaldase, raske arengu jooksul luua on suutnud; ta võidab maa-alasid automobiilil, raiub tee kaljudest läbi, projekteerib linne ja edeneb nii ruttu, et inimkond ei jõua talle korruga täita kõiki tema poolt kättevõidetud piire. Raudteeühisus on ehitanud suured linnad peatuspunktidesse, on viljelnud metsikuid maid; lokomotiiv, Euroopas pika ajaloolise arenemise lõpptipp, on sinise arengu esimene algsamm. Teda leiad igal pool; kõige päält aga näed keset noort linna tõusmas kolossaalseid hotelle viiesaja ja enam toaga.

Tüübilisem Ameerika kultuuri monument ongi just hotell. Just tema tõttu võtavad siinsed linnad õigusstatud koha muude suurlinnade peres. Hotelli koondub kõik: ühiskond, perekond; siin sünnivad konverentsid, vastuvõtmised, teesid; siin aetakse asju. Mida vanas ilmas terve kvartaal, seda on siin iga üksik hotell: korter, restoraan, kohvik, pank, klubi, post ja telegraaf, terve rida poode — kullasepast ajalehemüüjani ja habemeajajani. Kui aga ameeriklane on tüdinenud oma kõigile ja kõige jaoks avatud hotellidest, ühineb ta teistega ja loob erahotelli, diskreetse intimitklubi jaoks, kuhu siis varjule viib ühe osa oma maisest seltskondlikust, poliitilisest ja majanduslikust elust. Lihtne maja. Astud sellesse sisse, ja sääl pole midagi müüa, mitte midagi isegi vaadelda; on ainult diskreetseid, vaiksed saalid, sügavate sohvadega — klubid.

Varem veel kui jõudsid välja kujuneda siinsed suured linnad, kinkis raudteeühisus neile juba ette need

hotellid. Kogu oma pilveidlohkua arhitektuuri poolest väljendavad nad tüübiliselt Ameerikat. Ja mitte ükski selles üldises tüübilikkuses pole nad tähtsad: nad on ka igal pool, igas üksikus maakonnas oma erilise ilmega, individuaalsed ja lokaalsed sünnitused. Just nagu meie vaeses Eestis igal maanurgal on oma ise murre. Kanaada rahvaste sulatisahjus ei ole aga muidugi keelelistel lokaalsustel võimalik olnud kujuneda, kuid loodus on see, mis siiski igale kohale annab oma erivärvingu; ja siis, nagu siin kõik sünnib teistsugustel motiividel ja vastuoksas harilikule arenemisele, on selleks kohaliseks keeleks saanud ehitused.

Vinnipeg ja Calgari maa südames on Kanaada kaubaturud preeriatel kasvatatud teraviljaga, juba sellest ajast alates, kus need lainelised lagendikud esmakordselt muutusid lokkavateks viljaväljadeks, järvedest kuni Rochesi mäeahelikkudeni; põhjapool ulatades maharaiutud metsadegi asemetele. Igal pool esineb suurtööstus, tehnika, masinakultuur põllumajanduse vahendina. Siinne kultuur on ainult 40 aastat vana, kuid omalt poolt täidab Ameerika viii juba poolt maailma. Vast alles siit edasi algavad Kanaada viljatunud mägestikkude aedad loodusparkidega, mis Ameerika Ühriikide omadega võistlevad. Pühvelhärgi on Kanaada koguni rohkem alal suutnud hoida kui muu Ameerika. Nende lõunapoolsema Ameerika, võib ütelda, ürgvanade, vanema kui ükski inimasunik, algelanikkude arv on üsna välja suremas. Ainult inimeste vastu kaitstud loodusparkides on neid veel alles, vabas looduses enam kunagi; nagu meie metsadeski päts igavesti käpad kõrvade alla on pannud. Ühriikides on nende arv veel mitme tuhandeni ulatav.

Idast läände läbi Kanaada vurades saabub viie päeva takka reisitee lõpule Vaikse ookeani kaldal, kihavas sadamasse Vancouveri. Kuid pääle äsja sõidetud mägestiku rahu, mõjub kärav linn hellasti. Hotell pole puhkuspaiaks. Valitseb jällegi puhtameerikalik karavaanitamine, söelumine; saalid on täis ootavat, otsivat, kibelevat rahvast. Linn on sadam; kuid kaubitsemine pole veel suutnud sumbutada ümbruse ilu. Tõustes õhuvalda, jätkub sellestki, kui oma hotelli katusele tuled, avaneb maitsekas vaade, kaugel taga ikka maha jäänud mäed. Ees aga avaneb meri, hingad juba Vaikse ookeani õhku. Laevad lähevad sadamast, teekonnale kaugesse Hiina; ja saad aru, et maakera on ümarik ja et rutates õhtusse oled jõudnud hommikumaa väravate ette.

Seesugusel viiepäevalisel reisil Atlantikat Vaikse ookeanini, avanevad nagu päevadki, üksteise järele Kanaada kõik viis suurt looduslikku jaotust: Saint-Laurenti org või Atlantika piirkond, juba vanema, juurdunud tsivilisatsiooniga, suurte linnadega, erinevate kultuuridega, Inglise ja Prantsuse rahvustega; siis tuleb järvede ja metsade ala, Ottavast Vinnipegi suure järveni, maa, kuhu raudtee järjest juure veab tusklevalt ja põgusalt maastikku ja tulevikku vahtivaid väljarändajaid; keskel viljade maa-ala, Vinnipegist Rochesi mägedeni, maa varasalt, millest rong läbi sööstub 24 tunni jooksul; sellele järgnevad Rochesi mägede paralleelsed ketid; lõpuks Vaikse ookeani kallas, oma ekstreem-orientaalse taevaga, puude ja viljadega.

Kanaada ei ole mitte ükski metsade riik, nagu näeme, metsade ja viljaväljade; vaid ka lagendikkude, suurte linnade, mägede, metsade, järvede ja jõgede maa.

Foto Vannas.

Üks hilisematest ülesvõtetest likvideeritud noorproletaarlaste ühingust Tallinnas. (X) A. Sommerling, 1. dets. mässukatse tähtsamatest tegelastest, kes surma sai 4. dets. ööl Nehatu lahingus. Pilt on tehtud Tallinna tööliste majas. Seintel Trotski ja Lenini pildid ning lipud päälkirjadega „Elagu III internatsionaal!“ „Maha kapitalism!“

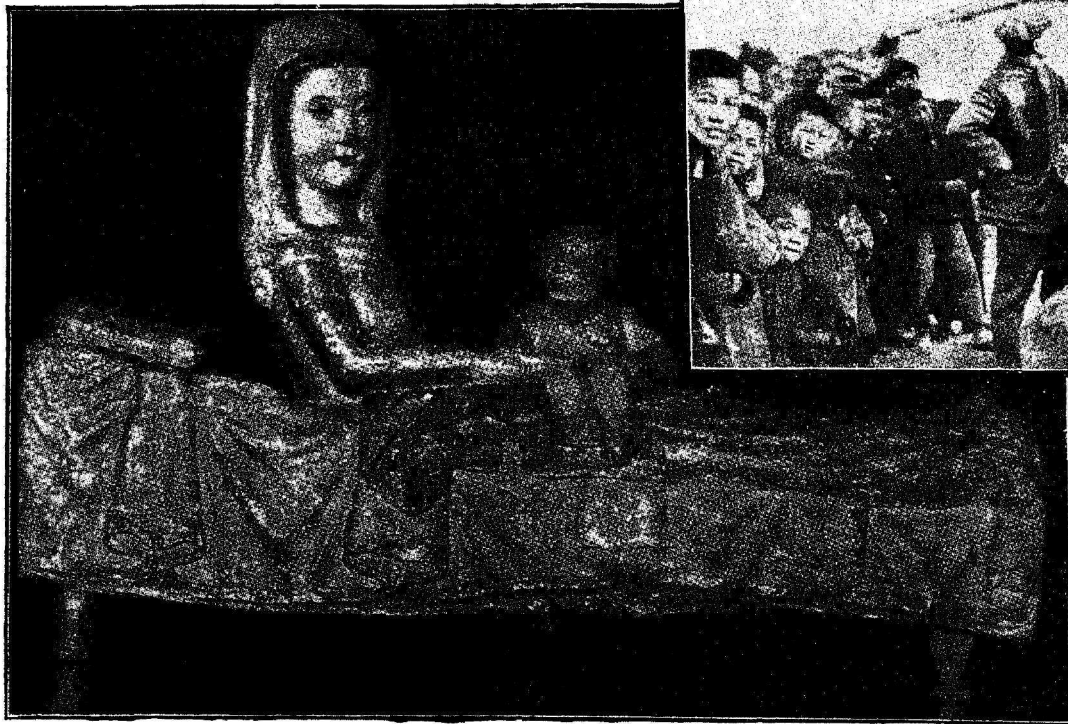




PILDD S
MAA



Üleval: Pühade pidutsemised Tibeetis. - Preestrid muusikat tegemas. Üleval paremal: Ameerika filmitäht Moe Murray. All: Schvaabi puuplastika 1340/50 aastatest, Madonna nurgavoodil. Paremal: Kodusõda Hiinas. Võidetud kindrali Ha-Yu-Toangi pää ripub võllas Tien-Tsinj pääjaamas.



Indr
Ind

IT-SÄÄLT
LMAST.



Krahv R. Coudenhove-Kalergi, „Paneuroopa“ liidu mõttekandja.



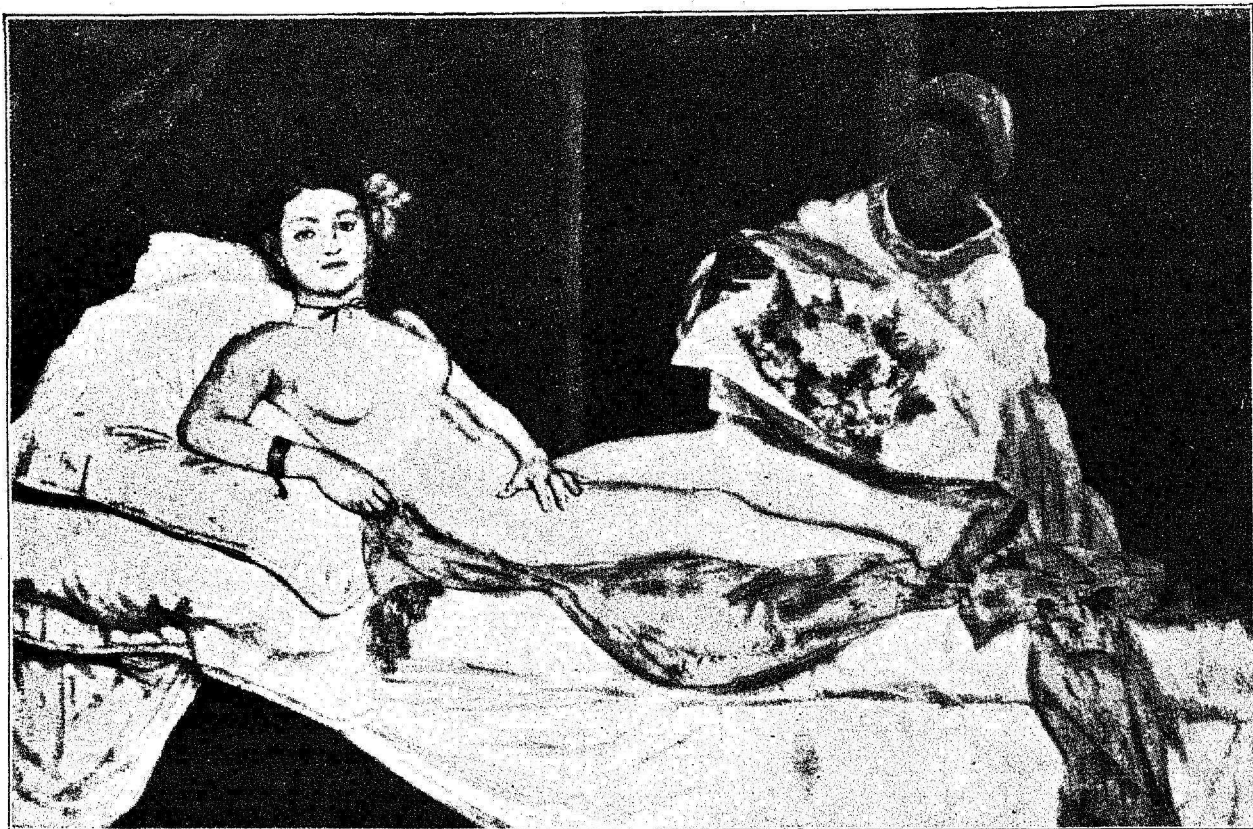
Üleval: Meksiko preeria iludused.
Vasakul: Lotte Pritzel ja tema nukud. Üks tema nukkudest „Hardameelsus“.



Rahuapostlid.
i Mahatma Gandhi,
ia iseseisvuse eest-
võitleja.



Saksamaa saatuse otsustajad: Inglise välisminister Austen Chamberlain Pariisis, sõidul Rooma, Kölni okupatsiooni lõpetamise küsimuse arutamisele: 1. Chamberlain. 2. Pr. pääminister Herriot. 3. End. Pr. pääminister Briand. 4. Saadikutekogu president Painlevé. 5. Loucher.



Eduard Manet. Olympia.
Pilt mis esimesi laineid lõi Prantsusmaal impressionismi voolu tekkimisel.

MODERN KUNSTI ARENGU PÄÄJONED.

J. PERT.

„Laske päike sisse ja andke asjad nii, nagu nad selge päeva valgusel paistavad,“ lausus kirjanik Emil Zola, esimene kõrvaltvaatajaist, kes mõista suutis alles tekkiva, otsiva uue voolu — impressionismi algavat ülesannet ja avalikult vastu astuda julges mahategijate, pilkajate, võhikute ja vanade hulga.

„Leek on kunsti sümbol ja plastilised väärtused valgustavad kiirgades,“ lausus kubistide teoreetiline isa Guillaume Apollinaire.

Kes ei oleks sisemise tule leegitsemisest lugenud ekspressionistide põhilauseis.

Jälgime seepärast modern inimvaimu tungi päikese ja valguse poole tema ajaloolises järgnevuses.

*

Kõneledes modern kunstist, esitan läbilõike impressionismist, kubismist ja ekspressionismist. See algaks ajalisel a. 1860 või vähe hiljem. Nii siis on kogu arengu ulatus tänapäevani umbes 60 a. Prantsusmaa on kõndinud viimastel aastasadel loomingu eesrinnas, ja meilegi algame siit, kuigi ka siia ärarutsi on kantud mujalt ja on edendatud loomingu ka

kaugemate ja lähemate rahvaste esitajate kaudu, nagu seda on E. Munch, P. Picasso, Sisley, van Gogh, F. Hodler.

Mässugused olid moodsa kunsti eelkäivad kunsti-voolud ja traditsioonid?

XIX a.-s. algul süveneb veelgi neoklassitsism, mis levines üldiselt ja mille kunstikäsitleusega täies vastolus on modernkunst.

20 a. saabub romantiline vool (Delacroix), mille värviteooriad mõju avaldanud on impressionismi pääle, eriti neoimpressionismile.

30—50 vahel omab ilmse tähelepanu Barbizoni kool — fontenebloomased, kelle maastiku maalimistel on mõningaidki lähemaid suhtumisi impressionismiga.

Siit pääle on üldine ilme realistlik. Veel kord süveneb 50 a. ümber klassitsism Ingre'i kooliga, kuid Courbet oma programmiliste üleskutsete ja eeskujuga viib võidule realismi.

Käesoleva aastasaja teisel poolel 60—70 a. vahel saabubki siis uus, millest alatakse modern kunsti arengut ja mis on vastolus kõige eelmisega kogu selle ula-

tuses, ja mis siis ka esile kutsus sõja vana ja uue vahel, mille sarnast kunstiajaloo ennem nähtud pole.

Näitaksin mõne joonega selle uue, algava impressionismi päämised mõjuallikad, mis aitavad mõista selle erilise ilme.

Ja need oleksid: Inglise kunstist maastiku maalimise eeskujud, mis mõjutama hakkasid Prantsuse kunstis 1822. aastast alates. Constable — rändav udude ja meeleolude maaltija, ja Durner — päikese laulik. Nende kahe kaudu avaldub Inglise udude, selgusetuse, ossiani luule, kuid ka heleda päikese luule. Ja nende nägemusmeel kui ka kujutusviis on sugulased, kui mitte täiesti samad impressionistidega. Nende mõju prantslaste päale on selge (C. Monet, üks esimesist impressionistidest, käis mitu korda Londonis, sääl õppides).

Jaapani kunsti mõju. Eriti tähendusrikas on 1867. a. maailma kunstinäitus Pariisis, kus leiti üldsemalt oriendi — Jaapani omalaadiline kunstilooming. Siis oli moeks Pariisi bulvaaridel ja ateljeedes igal võimalikul korral kõnelda „tõusva päikese maast“ ja selle kunstist. Impressionismi ja neoimpressionismi võtted, maalida ilma perspektiivita — on Jaapani kunsti omandus. Samuti on Jaapani kunsti võte kujutatavate asjade, puude, inimeste poolitamine, et saavutada suuremat tõelikkuse illusiooni.

Lähemad mõjutajad: hispaanlane Goya, kelle otsekohese eeskuju järele töötas esimene impressionist E. Manet; prantslastest maastikkude maaltija fontebloolane Corot ja realist Courbet, kelle õpilastest kujunesid esimesed impressionistid.

Esimesed teosed, mis kandsid uue, saabuva kunsti ilmet, esitati Pariisi saloonis 1863. a., samuti 1865. a. Need olid Eduard Manet¹⁾ omad.

¹⁾ Eduard Manet 1833—1883, kes võitlusliku üles tõmbas uue kunsti nimel, kelle ümber koondus otsimiste algupäevil võitlushoogne noorus — hiljem aga loobus ta enese alustatud liikumisest, jäädes poolele teele, mille tõttu teda puhtvereliseks impressionistiks pidada ei saa. Kuid ta on esimene moodsa kunsti algatajaist.



P. Gauguin.

Kristuse sündimine.



P. Cezanne.

Kaardimängijad.

Otsisklev kunstnik (kuigi teatavas mõttes Goya mõju all) oli vabanenud omaaja kunsti käsitlusviisist, idealiseerivast klassitsismist. Ta andis lõuendil asja nii, nagu ta tõepoolest nägi. Oli seega realistlikem kui valitsev realism. Kuid mis viimasest eriti lahutas — see oli uus värv gamma, kergete ja naervate värvide kogumulje. Kasutati uusi värviteooriaid, eriti heledate värvide tarvitamist, heites kõrvale traditsioonilised maalimisvõtted, kus näiteks pruuniga ainuüksi varju edasi anti. Manet maaliski asju ka siis, kui päike neid kõige suurema valguse heledusega üle ujutas. Seda ei osatud varem.

E. Manet aadressil lõi lendlema mõnituste ja kari-katuuride laine. Teda nimetati barbaariks, keda vaja kahjutuks teha.

Samal ajal aga jälgisid uutotsiva kunstniku saavutusi koguke noori, Claude Monet, Sisley, Renoir ja Bazille, kõik Gley ateljee õpilased.

1866. a. saabub noorte otsijate omavaheline lähem tutvus, ühtlasi ka noorte kunstnikkude koondus, mille esimeheks valitakse Claude Monet²⁾.

Samal aastal võtab E. Zola kunstnikkude loetavas ajalehes „Événement's“ E. Manet kunsti kaitseks sõna, kuid selle eest pidi ta loobuma lehele edaspidisest kaastööst.

Agas see väline pilge ja mõnitus ei tõkestanud noori. Café Guerbois sai reeglipäraseks kogumispäigaks, kus vaieldi ja õhutati üksteist. Nende hulgas leiame ka kirjanikke, nagu E. Zola, Vignaud, Babou, Burty. Siin valmib vastupanu, mässuvaim.

Möödub rida aastaid töös ja võitluses. Saloon saadab uutest otsimistest ilmestatud tööd tagasi, kuni otsustatakse esineda oma üldise kunstinäitusega. Nii esinetigi

²⁾ Claude Monet 1840, suurim impressionist maastikkude — valguse maalimises. „Pleinairismi“ (vabaõhu) ja „pointellismi“ algataja, komponeeris värvidega.

1874. aastal. Tõmmati kaasa vabamõtlevamaid ja parteilikkuseta kunstnikke ja saabus 30 nime esitus päälkirja all: „Société anonyme des artistes peintres, sculpteurs et graveurs“ („Kunstnikkude, skulptorite ja graaaverite anonüümühing“).

Üks Monet teos kandis päälkirja „Impressioon, tõusev päike“. Seda nimetust tarvitasid vaatajad kogu näituse kohta ja „Charivari“ pühendas kohe mõnitava artikli „impressionistide näituse“ üle.

Nii said moodsa kunsti esimesed nimeta teevajad omale nime, kuigi see levines esialgu kui sõimusõna ja pilge. Alles hiljem, aastate pärast, võtsid kunstnikud ta omaks ja sõna „impressionist“ sai sõimust aunimeks.

Olgu toodud näiteks „Figaro“st kriitik Albert Wolff'i kirjutus „impressionistide II“ näituse üle:

„Rue de Pélletier on õnnetuste uulits. Ooperi tulekahjule järgnes uus õnnetus. Hiljuti avati Durand-Ruel'i juures näitus, mis sisaldama pidi maale. Astun sisse ja ehmatades näen midagi kolemat. Viis või kuus hullu, nende seas üks naine, on astunud kokku ja esitanud oma tööd. Nägin inimesi nende maalide ees tantsimas naeru pärast, minul aga seda nähes veristus süda. Nii nimetatud kunstnikud nimetavad endid lõhkujateks, impressionistideks. Nad võtavad tüki lõuendit, värvi ja pintslit, viskavad õnne kohe mõne värvi laigu ja kirjutavad nimed alla. See on sama pimestus, kui hullud Ville-Evradis (hullumaja) korjaksid tänavalt kive ja arvaksid ise, et nad leidnud on diamante.“

Need olid impressionistide vaevapäevad nii üksikult kui üldiselt. Naeru saatel müüitasid nad oksjonitel krosside eest omi töid — ja siiski ei ostetud. Publikum, endiste traditsioonide kunstnikkond ja samast õhkkonnast arvustus ammutas ainult naeru ja pilget.

Kuid impressionistid ei väsinud oma võitluses. Näitused järgnesid näitustele — nad tahtsid kasvatada omale publikumi ja endid maksma panna jõuga.

1894. aastaga pühitseb impressionism Prantsusmaal oma võitu, ühtlasi ka ainuvalitsejaks tõustes kunstiloomingus. Siit levineb ta siis üle ilma.



Vincent van Gogh.

Arlesianna.

Peab tähendama, murrang mõnitustest kiitustesse oli järsk. Otsitakse üles ükssteise võidu antikvaariumidest ärapõlatud kunstitooted ja maksetakse kuulmata hinda. Saabus võit, mis ei võinud tulemata jääda. Viimane impressionistide näitus, kus esinesid veel kõik koos, oli aastal 1886.

Samal näitusel esinejad Seurat ja Signac nimetavad juba endid neoimpressionistideks (mille tundemärgiks on kitsamas ulatuses pointellism — täppidega maalimine). Ka impressionism jõudis üle enesest,



Ferdinand Hodler.

Päev.

sai ajalooliseks, sai mineviku kunstiks, andes kõik, mis ta oma erilise stiilikäsitleusega anda võis. Neoimpressionism on juba samm allapoole, on leitud teede traditsiooniline korrutus, on kogemustest juhitud.

Signac andis retsepti, kuidas maalida, kuidas värve lõuendile paigutada ja kuidas esile tuua täiesti tehnilise, matemaatilise arvestuse järele soovitud meeoleu, kurbust ja rõõmu:

1) Asetatagu puhtad värvid (lõuendile segamata), mis vaateleja silmaläätšas ise kokku sulaksid; 2) erinevad elemendid hoitagu lahus, s. o. asja oma värv, valgustuse värv, refleks ja kontrast, tegevus jne.

Edasi minna oli võimata. Ära kasutatud olid kõik stiili avaldusvõimalused. Impressionism muutus samuti maneeriks.

Käesoleva aastasaja esimesed aastad on jälle täis otsimisi. Ühelt poolt tahetakse pöörata tagasi klassitsismi, teisalt aga oodatakse midagi uut, ajale vastavamat.

On valida kaks teed, kas Seurat järele kalduda impressionistlikku maneeriks kujunenud liürikasse, või impressionismist ületõusnute järele sammuda. Viimasel puhul peab nimetama Paul Cécanne'i*), kes andis uue kunsti alusjooned.

ÜLEILMLISTE AADETE KANDJAD.

Meeste seas, kellest viimasel ajal räägitakse kui suuremate aadete eest võitlejast, on vist kõige noorem praegu krahv Richard Nicolaus Coudenhove-Kalergi. Ta isa oli Ungarist pärit, ema on jaapanlane, vanaema — Kreeta saarelt. Krahv Coudenhove on praegu kolmkümmend aastat vana, sündinud 1894. a. Tokios. Aade, mida ta jälgib, mida aga veel kaugeltki kehastanud pole, on järgmine: 19. aastasaja suurriigid, nagu seda edustavad Saksamaa, Prantsusmaa, Austria, on paratamatult oma tähendust kaotanud ja tumenevad sarnaste riikide ees nagu: Ameerika, Inglismaa, Venemaa, Ida-Aasia. Euroopa riikide tulevik oleneb ainult kokkukõlbumisest suureks paneuroopaliseks uniooniks. Krahvi tuntakse isiklikus elus vähe silmapaistva, kõneannita inimesena, kellel on aga siiski terav, omapärane ja energiline mõttevõime ja karakter. Ta on oma kava avaldanud raamatus „Paneuroopa“. 8. okt. esitas ta selle Rahukongressil. Selle kavaga on nüüd ühinenud prantsuse president Herriot, hiljem ka saksa demokraatiline partei. Paneuroopa aate kava näeb ette igavest rahu kõikide Euroopa riikide vahel, ka veri-vaenlaste Prantsus- ja Saksamaa vahel.

Veel huvitavamat sihti taotleb indulane Mahatma Gandhi, kes omamaalaste poolt otse pühaduseks on kuulutatud. Ta kavatses India vabastamist ingllastest, kuid mitte sõja või mässuga, vaid järjekindla, passiivi vastuseisemisega, inglise võimu ja õiguste ignoreerimisega. Ta on jõukast kaupmehe perekonnast õigusteadlane, kodumaa rahvusliku liikumise juht, on mitmed korrad inglaste poolt vangistatud; isiklikke ihulisi kannatusi põlgav, suure ja mitmekesise euroopaliku haridusega ja peen, hingestatud inimene. Utopiaatsest oleks küll Gandhi ideel kõige suurem läbilõõvus; ja arvestades indulaste passiivi kuid süttiva karakteriga, isegi reaalsete tagajärgede võimalus. Massiliikumistes võib sündida ettenägematu üllatusi, ja Gandhi on mõju hulkade pääle, kuid passiivne õpetus ei vii võidule, kuna inglane ajab vabalt aktiivset poliitikat liikumise mahasurumiseks. Sellest tuleb, et kümne-mljoniline omapärase kultuuriga rahvas kuidagi täieliseks iseseisvuseks ennast küpsena ei suuda näidata.

Aga kui nimetatud mehed olid rahuaadete mehed, siis on Ameerika neegrite kindral, must hiiglane Garvey otse vastandina sõja ja ähvardava jõu kehastus. Ta töötab Aafrika iseseisvuse ja neegrikuningriigiks muutmise hääks. Ta kavatses kõiki Ameerika neegreid koguda, et Aafrikat endile tagasi puhastada. See hiiglakehaga atleet on tuntud juba 1920. a. neegrite

kongressist saadik, kus ta liikumise juhiks heitis. Neegrid on sellest ajast, kus nad ilmasõjast osa võtsid, õpinud tundma, kuidas uueaja sõdasid peetakse, ja hüüana, kelle elust alati vähe lugu on peetud, ähvardab see liikumine igatahes mitte rahuaate suunas arenema minna.



Neegrikindral Garvey.

*) Paul Cécanne (1839.—1906.), rikkast ärilisest perekonnast, õpib õigusteadust, loobub sellest, andudes kunstile. Vähe seltskondlik, muuseumides õppija, satub impressionistide hulka, kuna mujal esineda ei lastud. Kuid ta esinemine võetakse vastu erilise mõnitusega. Cécanne loobub avalikkusest, asub üksikuna eemale Pariisist Exe'i. Oma elu lõpul saab kogu kunstilmas tooniandjaks, tunnustatavamaks prantslaseks. Cécanne aga jääb üksildusse ja sureb töös. See on kunstnik, kelle mõju modern kunstis on kõige suurem.

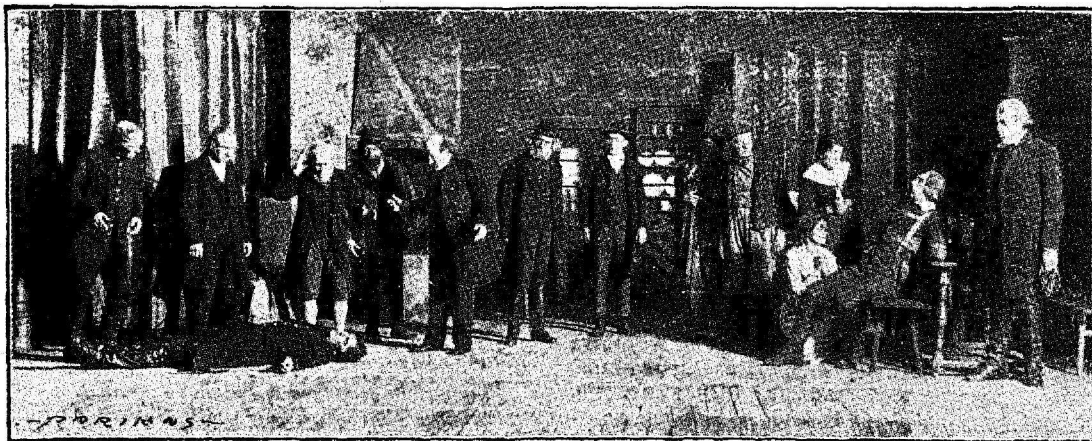




A. Järviluoma „Põhjalased“ Estonias.

Tugevasti rahvusliku tendentsiga Soome teatri-
tükk, 3 vaatuses, mis meie arvustuse poolt elavad
vastukaja leidis, osalt küll laivvat. Kuid kuigi näidend
on konventsionaalne rahvatükk, selles vaimus, mis
meiegi rahvatükkid Kitzbergilt j. t., on ta „Estonia“
repertuaaris tähtis toode, oma sisult Soome möödu-
nud aast. keskpaiga olusid valgustava pietismi voolu,
kuulsate pussikangelaste ja vabadusse pingutava, patri-
arhkaalse talupojaelu kujutamiseks. Hääd lavastus ja
tüüpide ning miljöõ karakteristika. Ants Lauter ja
Marta Niilus kutsuti sel puhul Soome samas tükkis
päätegelaste osades esinema. Hääd kujusid pakkusid
veel H. Laur peremehena, H. Gieser tütre Mala osas.

Pildid: Üleva1 — Hulkuva pussipoistesalga tu-
lek külapeole. Jussi (Lauter) ja hulguste pääliku ven-
nastamine 2. vaatuses. All — Jussi on tapnud val-
lesmanni (S. Lipp), viimane vaatus. Keskel —
Jussi ja Liisa (M. Niilus).



KIRJANDUS.

O. Lutsu „Iiling“.

„Noor-Eesti“ kirjastusel. 1924. a.

Jõuluäegne raamatute müük on olnud jällegi üsna elav. Ja raamatukaupluste üksmeelse tunnistuse järele ostetakse jällegi Eesti jutukirjanduse paremaid meistreid O. Lutsu, A. H. Tammsaart, Ed. Vildet ja A. Kivikast kõige enam. Kõige päält just O. Lutsu — rahvakirjanikku. Aga võib tema jõuluks ilmunud romaani „Iilingu“ suurt murekut ka sellegagi seletada, et see teos temalt tuli üsna ootamata jõululauale, ilma et temast ennem jupikestki kusagil kas „Odamehes“ või „Päevalehes“ ilmunud oleks, nagu see harilikult on moeks: ennem tükikaupa ajakirjades ja siis vast alles eraraamatuna. Ja siis kirjutas ka Anton Jürgenstein, kes vana, sorava jutukirjanduse traditsioonidest alati lugu on pidanud, temast niivõrd kiitva arvustuse, et paremat raamatut uuema algupärase jutukirjanduse alal Eestis enam ei saa ollagi. „Iiling“ on tõesti mõjuva, ajakohase sisu ja lahendusega teos, kuigi temaga võistelda võiks, ja selles võistluses kindlasti ka võidab — ei ole tarvis kaugele minnagi — O. Lutsu enese varajasem „Andrese elukäik“. Sest selle teose üle lehvib palju sügavam, isikulisem, peenemini värvistatud meeleolu, subjektiivne poisikese — noormehe — mehe Andrese vaim, kuna „Iilingus“ on püütud hoiduda sellest kõrvalvärinast, leinava pähkimise toonist ühe objektiivsema jutustamisviisi kasuks, nagu see peab olema romaanile kohasem. Kui aga Lutsul subjektiivne, sonoorne kõla kõrvale on jätetud, kaob ühes sellega kõige kunstilisem, meeldivam, väärtuslikum joon teosest ja teost ähvardab sama, küll põnev, tegevuse ja isikute iseloomude poolest rikas ja mitmekesine, kuid kunstilise väärtuse poolest vähenõudlikum pool-veste, pool-hingeelulise novellistika toon, mis „Äripäevas“, „Vähkmännides“ ja teistes sedalaadi vestetes olse liiale mineva följetooni on jõudnud.

Ka „Iilingus“ on mõnesuguseid joonekesi märgata, mis tegelasi karikeerima kipuvad. See on põnev romaan, ajakohase ümbrusega ja tüüpidega, tõusikutest ja rikastest maalastest, Lutsule omasest väikekodanlisest õhkkonnast. Seda lugedes oled kaasa kistud ja huvitatud tegelaste saatusest, sest karakterid satuvad äärmistesse vastoludesse ja kokkupõrgetesse üksteisega: sündmused arenevad järjekindlaks tõusuks, koonduvad, tihenevad, elavad läbi kulminatsioonipunkti ja leiavad lõpuks täielise lahenduse. Kõik hää romaani omadused. Ainult kui seda pääliskaudset kergust oleks vähem ja vestlevat, isalikku tüüpidega familäärset ümberkäimist. See on aga ükskord kirjaniku jutustamisviisi iseloomulikumat, see sõbralik soravus, mis kord vesteks, kord õrnaks meeleoluliseks vaatluseks ennast laseb sääda.

Toome mõne sõnaga teose sisu. Kaks jõukat noort inimest, kellel vanemad surnud, astuvad ellu, alles koolilõpetajate eas. Vend Elmar algab elumaitsemisega. Tal on pehme, halvale kergesti alistuv karakter, kes

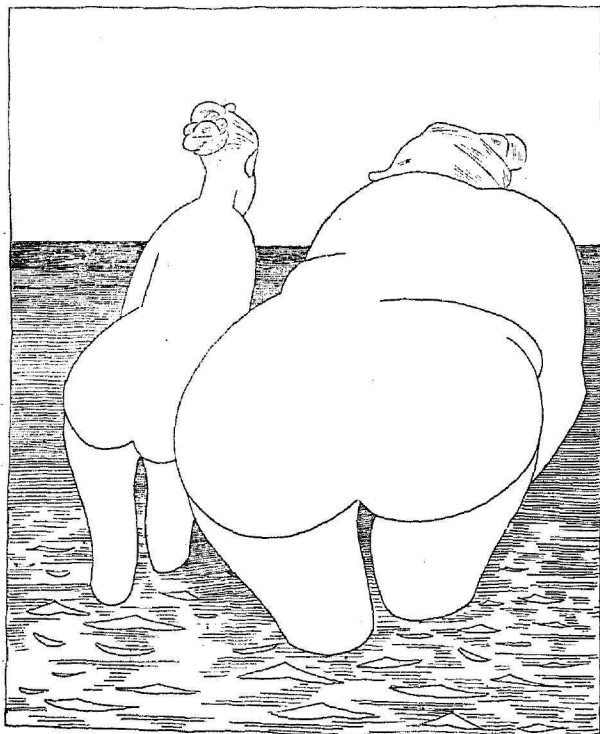
arvab kõike küllalt kergeks ja kättesaadavaks, kuid kes kooligi lõpetada ei suuda. Tema ettevõtetes puudub selge joon, järjekindlus ja elu mõistmine. Võiks öelda, ta on tegujõuetu, liig tähtsusetute kalduvustega hää poole. Harilik, nõrk, igapäevane nähtus, nagu Luts neid armastab. Alati lükkab ta edasi selle, mis natukene raskena tundub. Ta logeleb koguni. Sellevastu on tema õde hoopis vastand, suure, peaaegu pedantse järjekindlusega, vali ja kalkuleeriv, kuid edasijõudev ja meeldiv inimene. Mitte sugugi mingi kehastatud tublidus ja voo rus, nagu labastes romaanides, vaid kaunis elutruult ka natukene järelandmatu ja piiratud, venna vastu kuri ja kiusav, mehelikkude joontega. Nii tunduvad osad sugu poolte juures olevat ümber vahetatud.

Kuna Elmar järjest enam järele annab elu juhuslikkudele meelitustele, koolist, erakoolist, repetiitoreist, lõpuks edasiõppimisest poolikute ja oskuseta katsete järele täitsa loobub, paremaks pidades kabtlase kuulsusega lesega abielluda ja selle vähkmänniku papakesega pärandatud varanduse ära raisata, kuni ta lõpuks oma enese rahadega ostetud ja oma abikaasast-hetäärile kingitud majast tänavale heidetakse. Elmari elu on jutu kestes õnnelik; ta on pime inimene ja ei näe tõsiasju, sellepärast paistab talle, nagu oleks maailm hää ja talle sõbralik; ja alles hilja tuleb arusaamine, selgunemine ja kibedus. Tema, Elmar, kes kogu aeg aina õnnes särab, kellele elu näib naeratavat, on ühel ilusal päeval puupallas, üksijäetud ja — eluvõõras, abitu. Ainult üks suur võit on tal, mis laseb värskendatud tulevikku loota, — elukogemuste läbi karastatud, selginud karakteri tõus. Poisikesest näib saavat mees, kui meest tõesti tarvis läheb, kui tuleb kõiges uuesti päale hakata. Skeptilisteks võime aga siingi jääda: Luts tahab ainult armsasti lõpetada, sellest noormehest ei saa kunagi meest.

Teine lugu on Annaga. See tüdruk läheb järjekindlasti õnnelikule tulevikule ja perekonnaelule vastu. Ta on usin, kaine, tark. Ta ammastab oma kodukoha abiõpetajat ja neist saab vist õnnelik paar tulevikus. Kuid — tuleb midagi vahele, mis on üksiku ja põgusa tütarlapse saatus. Elades linnas rikkaka ja lugupeetud advokaadi Lange perekonnas, juhtub, et vanahärra Lange, kelle abikaasa on suuremas haige, ära unustab Annat kohtlemast kui tütar. Vana auväärne õigusemõistja muutub armukadedaks Anna ja abiõpetaja tundmuste üle, intrigeerib; ning ühel üksildasel päeval tuleb Anna tupp ja teeb tütarlapse autuks. See osa jutustusest ja edasi selle vana, lugupeetud õigusemõistja hirm oma saatuse pärast, mis sündinud kuritöö salgamise, valevandumise ja mõrtsukatöögi ees ei näi kokkuvat, on raamatu paremad kohad; samuti vast Anna hilisem kokkusaamine kevadel abiõpetajaga, kellele Anna oma saladuse esimest korda avaldab. Selle kõrval ei ole Elmari saatus kaugelki nii sügavate käikudega, romaanilikkusega, ega ka lahendamise siis iseäranis pinguline. Kuid ka Anna, see elunägev, julge tüdruk, kes

O. KRUSTENI KARIKATUURID.

Tallinnas oli enne pühi avatud O. Krusteni karika-
tuuride näitus. Krusten on Eestis vastuvaidlemata-
lt parem karikaturist. Üksikasjana võiks aga nimetada,
et ta näitusel käisid — võib olla, et süü seisis väheses
reklaamis — päeva kohta keskmiselt 2 inimest. Alles
kui ajalehtedes ilmus kiitvaid arvustusi, tõusis näitu-
sel käijate arv, kuni kahepäevase aja jooksul üldine



„Mis sa koketeerid — binokli sa ju ei mahu!“

näituselkäinute arv kerkis 200 inimese pääle. Seegi on
muidugi vähe, kole vähe, kui võrrelda üheaainsama õhtu
kinoskäijate arvuga. Kas ei anna see uut ainet karika-
turistile; või kas pole karikatuur enam kõige laiemagi
publikumi armsam kunsti moodus?

Toome siin mõned Krusteni karikatuurid. Ko-
dumaa sharshi edustajate seas on kunstnikul tunduvalt
enam kultuuri, ta valitseb puhta, tüüpilise joone üle ja
ta pildid on ehtsalt komponeeritud: matsekas, terav-
meelne huumor. Tundub ajuti, et üksik pilt jutustama
hakkab; üksikud joonte pöörded räägivad igati mi-



„Oh meri, mu meri!“

oma abiõpetajale ära ütleb, oma saatust on otsustanud
ise kanda (noorus on romantiline, hooletu oma saatuse
vastu, ohvrimeelne, — mitte aga vanadus, mis vere-
hinnaga oma kord võidetud väikese mugavuse kiiljes
kinni ripub) ja selleks kauge Venemaa linna põgeneb,
laseb säält enese oma abiõpetajast ära tuua, saab
pastoriprouaks ja lõpetab oma romaani säält, kus, nagu
ütleb Puschkin, kangelane rahulikult surra võiks, kus
enam ei tule mingisuguseid õigeid romaane, vaid mis
on paratamatult visisevateks epiloogideks korralikku-
dele romaanidele.

Nii näeme siis palju tasast asjaolude käiku ja äri-
päeva sündmuste vulinat; kui Lutsul on tegevusi ja
olukordi, siis puudub tal romaanikirjaniku süda. Ta on
nagu täiesti äripäeva kirjanik, nagu Hollandi väikemeis-
tid maalikunstis, Eesti pisielu, kodaniku ja keskmise
inimese ekhloo väle jutustaja. Ta kujutab suurt hulka,
kujutab selle äripäeva tunnet, oskust, tühist-tähja siit-
säält, mis aga moodustab terve inimliku elu ja saatuse.
Otsida võib asjata inimese pühapäeva; seda ei leia.
Selles on Lutsu kunsti pääomadus, sellest suur tähele-

panekute rohkus ja elulikkus tema naljaga võitlevates
teostes, sest ka väike rahuldatus tema lugejas.
Kuid jumaliku selguse ja omapärase armastusega esine-
vad väikesed kõrvalkujud, repetiitorid ja apteekrid.

Olen kuulnud kriitikat rahva suust Lutsu ja Kivi-
kase puhul: Kivikase kohta imestati, kuidas võib ta
ometigi alati teada, mis tema jutukangelane mõtleb.
Mõtleb ja mõtleb aina, muud ei teegi kui mõtleb! Lut-
sul ei tule seda palju ette, vähemalt ei paista see silma.
Tema on jutukam, siin arendavad oma plaane ja väl-
jendavad oma tagamõtteid inimesed otsekohehes kõne-
luses üksteisega. See on Lutsul üks voorus, mille-
pärast teda austada võib; tekib enam sisemist intriigi,
dramaatilikkust.

Luts on hää ja otsitav rahvakirjanik, tunnistame,
„liling“ on sedasuguse kirjanduse pärl, mitte just läh-
vitud kalliskivi, mitte kõikide värvituledega, natukene
labasevõitu, nagu elu ise, — kuid nagu elu ise, nõrkus-
tega, kadestustega, alatustega, ja haruldasetl väheste
ja poolikute väärtuste ning voorustega.

Ado Kalamees.

dagi ja oma keelt, midagi pole kõrvalist ja üleliia. Missugune rahu ja õnnis olemine on kõhna suvitaja näol, ja kuidas talunaise tagumine poolgi kõneleb maaidüllist ning majanduslikust ettevõtlikkusest. Samuti on suplevad naised ainult koomiliselt nauditavad, kogu oma naiselikkuse kaotanud pilvetükid.

Võiks mõnede tema tüüpide ja mõnesuguste anatoomiliste liialduste algallikaid otsida põhjamaade karikaturistide juures; eriti tuleb meele Berliinis tegutsev skandinaavlane Olaf Gulbransson. Kuid see meeletuletus ei eksita eesti kunstniku omapära, viib ainult eesti karikatuuri põhjamaa kunstihkkonda ja -valda kuuluvaks. Igatahes hinnataks Krusteni, kui ta oleks mõnest Skandinaavia linnast või Daani laps, sääl palju enam kui meil. Võib olla, et antaks ehk albumitena tema piltete välja. Meil muidugi, meie oludes jääb ta seasugusest aust ilma. Vaevalt ollakse isegi otsustanud, kes on eesti parem karikaturist.

Eriti huvitas mind Krusteni karikatuur-portree. Selles võib olla on tal tubli võistleja andekas, kuid labasemas, produktiivsuse tõttu omi joonistusi vähem lähimõtlevas, shablooni sattuvus ja pääliskaudsemas karikaturistis Goris. Kuid Krusteni karikatuur-portree tundub julgem; ta julgeb kaugemale lahkuda kujutava inimese loomuliku füsionoomiast. Ta moonutab selle koguni ära, liialdab nii suure hooga, et juba kaduma kipub ühendav side; jääb järele aga see, millest kunstnik huvitatud on, — vaimline füsionoomia, karakter. Isiku iseloomu jooned tulevad siis kogu kujuk nähtavale, tema liigutuses, näoilmes, vaates ja poosis. Näituseks ei ole Tuglase mere kaldal küll palju järele jäänud, kuid seda „Meri, mu meri!“ väljendab ta küll eht tuglaselikult. Siiski pole käesolev mitte kõige õnnestatum näide.

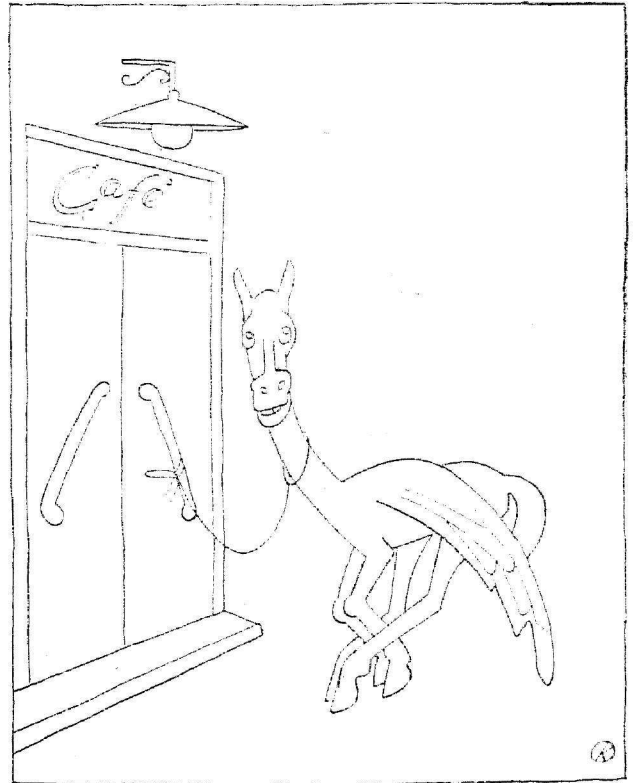
Näitusel oli välja pandud 50 pilti. Osteti kaunis rohkesti, võrdlemisi odavate hindade tõttu (10 pilti). Siintoodust on m. s. omandanud haridusministeerium pildi, mis kujutab suplevaid naisi. Lähemal päeval esineb kunstnik „Pallase“ näitusel Tartus.

A. K.

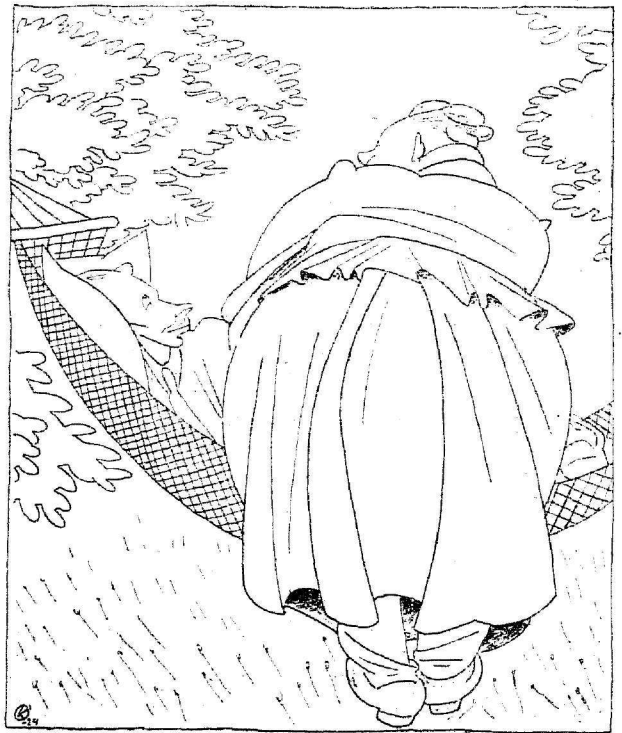


Jõumees ja publikumi auavaldused.

„Ma saan nüüd hulgana kirje! — kas ma ei peaks nüüd lugema õppima?“



Meie poeetide Pegasus.



Suvitamas.

„Kui kaugel tundub siin ilm.“
— „Noh, ega me siin nii väga kaugel ei olegi — me teame küll, kui palju te maksma peate.“

MÕNDASUGUST.



Tema ekstsellents „seltsimees“ Krassin.

„Seltsimees-saadik“ Krassin määrati hiljuti, ühenduses nõukogude vabariigi de jure tunnistamisega Prantsusmaa poolt, Pariisi nõukogude saadikuks. Krassin jõudis päralt 4. det. l. a. ja asus oma prouaga rue de Grenelle võõrastemaja, kus omal ajal harilikult ka tsaar peatas.

Ex-kapitalist, ex-pankiir, ex-suurtööstur Krassin tuletab välimuse poolest meele harilikku kodanikku, kes nagu juhuslikult enamusesse on sattunud. See on aga ekslik ettekujutus. Kui Krassin 1920. aastal Stockholmis maabus, sisendas ta terve oma uhkuse lausesse, millega ta teda vastuvõtvaid rootsi kommuniste tervitas: „Mina olen juba kakskümmend aastat kommunist“. Kuid ta erineb siiski väga paljus teistest enamlaste tegelastest. Juba sellegagi, et ta kunagi pagulaseks Genua või Ladina linnajao mansardides ei ole pidanud elutsema. Ta pole kunagi põranda all olnud, pole poliitset poolt kiusatud ega rahapuuduses olnud. Tal pole kunagi tarvitsenud hulkuda sotsialismi „igavese juudina“ mässuliste plaanidega pääs. Ta on alati elanud avalikkuses, rikkuses, austuses, õnnelikult ja, välja arvatud ainult lühikene aeg ühe poliitilise ettevaatamatuse tagajärjel, pole ta seltskondlik kodanline karjäär kunagi ühegi ebameeldiva vahejuhtumise läbi tumestatud. Ometigi oli Leonid Krassin nii varem kui hiljemgi alati Leninile isiklik sõber, tekkiva enamlaste tähtsam rahaga varustaja, selle kõige salajamatessegi plaanidesse pühendatud.

Tsaarivalitsuse ajal oli tema see, kes 1907. a. Tiflisi varasalvede sõjariistus jõuga võõrandamiste kavadele esines ja muudes tähtsates ettevõtetes osa võt-

tis. Kuid kes oleks võinud kunagi selles kodanlike administratsiooni nõukogu liikmes, mõõdukas tegelases aimata müstilist ja leidmatut „seltsimeest Nikitišchi“, keiserliku shandarmeeria hirmu, Lenini paremat kätt, revolutsioonilise presse trükkimasinate impoortööri Venemaale? See osavus 1900. kuni 1917. a. enese õiget iseloomu varjata ongi omadus, mis Krassin nõukogude vabariigi esimeste diplomaatide hulka on tõstnud.

Kogu oma võimul püsimise aja on Lenin sellase kaastöölise päale uhke võinud olla. Nii on ta kõige enam ära teinud väljamaal proletaarilise diktatuuri valitsusele mõnesuguse usalduse võitmiseks. Lenin ja Krassin nägid mõlemad esimestena, kui tarvilik on III internatsionaali programmi ühendamine ökonomilise oportunisti poliitikaga, mis ainuüksi Venemaa tööstuslikku ja rahanduslikku olukorda parandada suudaks. Krassinile kuulubki see lähendusrikas deklaratsioon 7. mail 1921. a.:

„Nii kindel kui ka ei oleks lõpulik kommunismi võit, oleks siiski liig julge loota kõige lähemas tulevikus üleilmset sotsiaalselt revolutsiooni. Tuleb seepärast alistuda koostöötamisele maailma kapitalismiga, kuigi see varem või hiljem korra on määratud kadumisele. Kuna enamlast pole suutnud Venemaa vabastada kodanlike riikide seltskonnast, tuleb selle seltskonnaga ajutiselt rehkendama hakata.“

Nii siis on Krassin arvates suhted Lääne-Euroopa riikidega Venemaale ainult halb paratamatus, revolutsiooni nõrgenemise kurvameelne tõekstunnistamine. Kuidas see ka ei muutseks, peab oma vastumeelsuse maha suruma, ja kallatsus südames, kuid naeratus huultel, „rõhujatele ja vereimejatele“ käe ulatama.

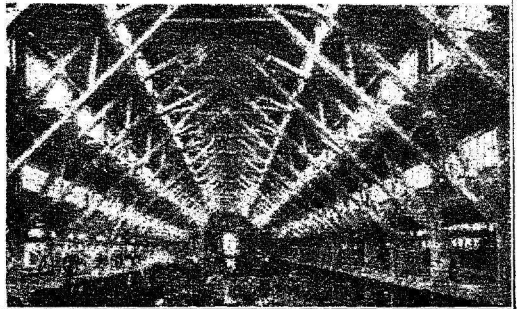
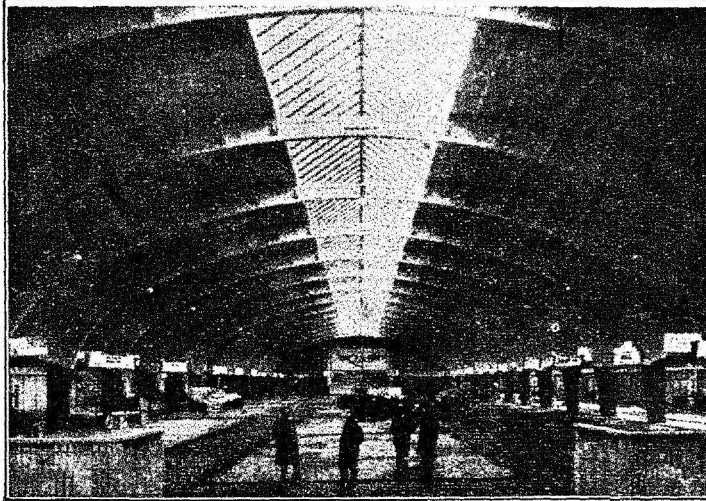
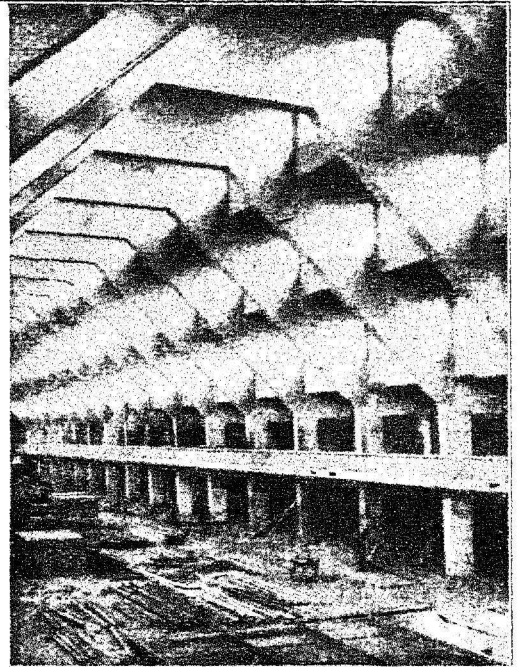
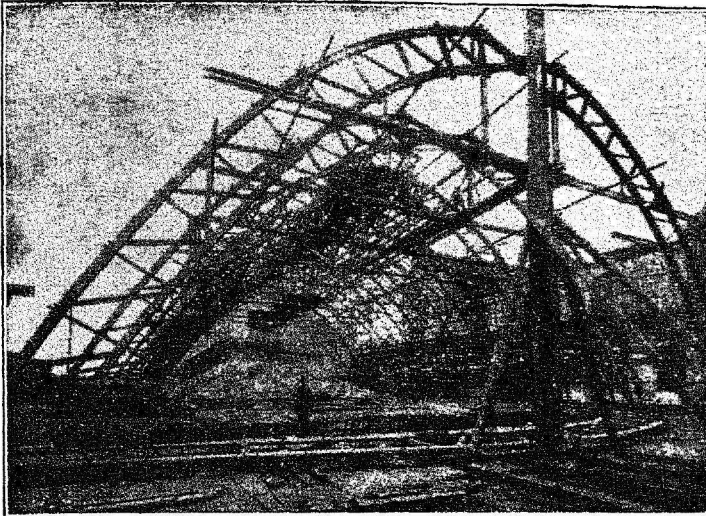
Võib öelda, ükski praegune Moskva võimukandjaist ei ole seesuguseks „vana, kõduneva maailmaga“ asju ajamiseks kohasem kui tema. Ta kehabast enesega selle uue enamlaste, sisemiselt kaheks jaguneva diplomaadi-agitaatori tüübi, kes ühelt poolt valitseb täitsa oma viljakate kogemuste põhjal kodanlike kapitaliga ümberkäimise oskust; samal ajal nähakse teda aegajalt aga Stockholmis, Kopenhaagenis, Londonis ja Berliinis terveid kaasasolevaid varandusi paradoksaalse sihi saavutamiseks kulutavat: võita kodanlike võimude rahalist usaldust riigile, mis oma esimeseks sihiks peab sama kodanlike kapitali juurteni hukutada; katsuda krediite muretseda poliitilisele parteile, kes ühe sulekriipsuga jälle kõiki oma kohustusi valmis on tähistama; sisendama usku, et Venemaa, päale sissisõdade lahastusi, on ikka veel see Euroopa klassiline viljaait; hoolimata oma jõuetusest, siiski kõige parem klient maailmas. Nii utoopilised kui need kavatsused ka ei tunduks, on Krassin mees, kes neile hinge sisse puhuda võib.

Päriivusest.

Teaduse paljudel aladel katsutakse tänapäev tõendada, et päriivusel inimelus suurim tähendus on ja et ta vastu ümbruskond ja inimene tahe jõuetud. Eriti on mendelistlik uurimine füüsilises vallas päriivuse üllatavalt kindlaks teinud ning nüüd tahetakse ka hingeelu vallas analoogilisi jooi leida. Psühkoloogias on praegu vool, mis päriivuse olemasolu hingeelus tõendab.

Mõned õpetlased väidavad tänapäev, et kogu orgaaniline-füüsiline arenemine hällist kuni hauani on päriivuse saavutus ning inimese iseloom juba sigitamispilgust päale päriivussaaduse põhjal kujuneb. Sageli käsitatakse päriivuse dispositsioone kui sarnaseid instinktile. Inimlik mõistus surutakse siin kui tahaplaanile ning kogu inimese askeldamine näib loomusunniline, automaatne.

SUURED UUEMAAJA PUUEHITUSED.



Metall- ja betonehituste kõrval hakkavad moosat ehituskunsti jälle tugevasti huvitama puuarkitektuuri probleemid. Iseäranis niisugusel kordadel, kus ehitus üsna kiiresti üles tuleb säada; nähtusrotundid jne. Ka oma odavuse tõttu meelitab ta ehitajaid sääli, kus puumaterjali palju on saadaval. Puust valmistatakse sagedasti kõige keerulisema konstruktsiooniga ehitusi, näit. võlvkatuseid. Kus raskemad materjalid hulga talasid a sambaid tarvitseksid, võimaldab puukaarestik, milles palk palki toetab ja üle suurte, ülevaatlikkude, avarate saalide võlvkatuseid moodustab, meeldiva vaate kogu ehitusest. Ometigi annavad puukaared ja katused ajajooksul oma elastikkuse tõttu järele ja võivad

saada kardetavaks. Sellepärast võetakse puule lisabiks ka rauda. Sarnased suured puu-raud ehitused oleksid näit. Ameerikas, Philadelphias kolossaalsild umbes 100 m. kandepinnaga. Venemaal, kus puumaterjali palju, on vabalt hõljuvat puukaart sagedasti tarvitatud, näit. raudteesild üle Musta jõe, 64 m. kandepinnaga. Pildid: Mõningad uuemad puuehitused: Ülevaht vasakul: ühe puukaarehituse alustamine. Soolaladu. Vasakul all: Väljanäituse saal Amsterdamis. Laius 55 m. Pikkus 120 m. Hetzeri ehitustüüp. Paremal üleval: Uus puust sädejaam Berliinis, Tuschereri ehitustüüp. All: Sama ehitus pooleli.

Ja seda kõike põhjendatakse nähtustele, kus mitmekesised hingelised võimed järeltulijate seas alal hoidunud. Mõningail juhtumisel ei saagi seda ka teisiti võtta, nagu füüsiliste vigade, mõningate reflekside jne. puhul, ning ka muusikalised anded näit. võivad päritavad olla. Elementaarsete vaimliste omaduste pärivus on küll tõenäollik, kuid siin teevad uurijad kaks suurt viga: esiteks liialdavad nad üle võimalikkuse kraadi ning teevad juba väikestest, võib olla isegi juhuslistest, sündmustest suuri järeldusi, teiseks usuvad nad tollesse pärivusse ainuüksi ning ei võta säälluures ei kasvatuse ega ümbruse teadlikku ega teadmata mõju arvesse. Ka traditsioonid

võivad siin suuresti kaasa aidata. Kuid need liialdajad pole kuni tänapäevani näidanud, et täiesti vaestelaste juures nende vanemate hingelised omadused puhtalt esile tulevad.

Ka mendelistlikkudel vormelitel põhjenevate füüsiliste pärivuste tõendustega peaks ettevaatlikum oldama. Kui nüüd sugulaste seas sarnasust ette tuleb, siis seletatakse seda kohe pärivusega, puudub aga see, siis otsitakse kõrvalmõjusid suguseltsi segaverelsusest.

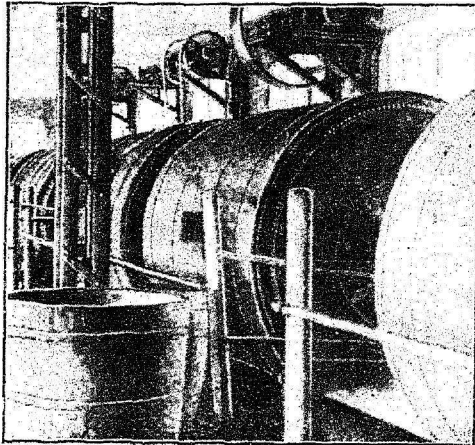
Kõigi hingeliste omaduste seletamine päritud, muutmata instinktidega käib kogu inimlisele arenemisele — jah isegi loomapsükoloogiale risti vastu. Võtame

Nahatööstuse Aktsia Selts „Union“.

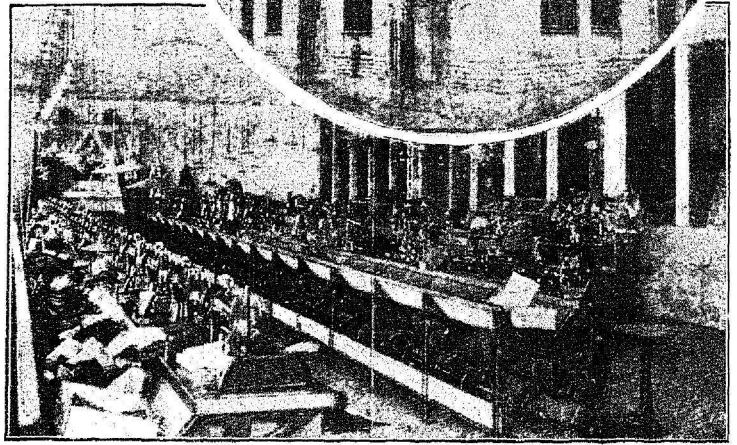
Nahatööstuse A. S. „Union“ asub Tallinnas, Maakri tän. nr. 19—21. Saapavabrik on 1921. aastal täiesti uuel asutatud, kuna nahavabrik Th. V. Grünvaldt'ilt üle võetud.

Saapavabrik vastab täielikult uue aja nõuetele; päevane toodang on umbes 500 paari jalanõusid. Nahavabrik valmistab talla-, raagingi ning plattnahka; päevas töötatakse umbes 200 suurt ja väikest nahka.

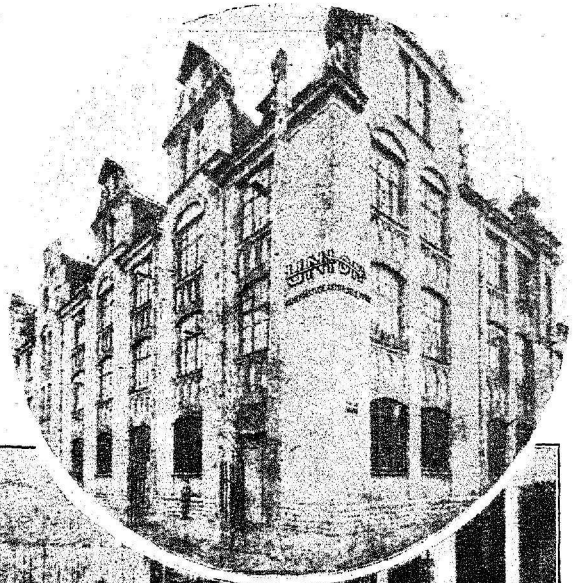
Juhatuse liikmed on: V. Grünvaldt, F. Virro, V. Stengel, R. Stengel, O. Ingman ja V. Evald.



„Unioni“ nahatööstuse parkimisjaoskond.



Päälisnahkade valmistamise jaoskond. Ringis: „Unioni“ maja Maakri tän.



ainasa näitusena kas või selle, kus metsikust hundist sõnakuulelikuma koera võib kasvatada. Kus on siin pärivus? Ning kui vaimline elu instinktil põhjeneb, mispärast pole siis inimesele ta emakeel sama suhu sündinud kui loomale ta hääliksused? Tahes-tahtmata peame otsusele jõudma, et vaimlisele alale — välja arvatud patoloogilised juhtumused — ümbruskond palju rohkem mõjub kui pärivus.

Sama peame ka geenuste kohta ütleva, ehk küll pärivusepooldajad vastupidist väidavad. On ju oma-soodu tõsi, et siin pärivus mõningail juhtumisel ka teatud osa mängib — näiteks eriti andeliste järeltulija enam arenenud kesknärvisüsteemi omab või muuda hin-

geliselt ja kehaliselt paremini kujuneb. Kuid suuremalt jaolt mängib siin kaasa vanemate juba võidetud, tunnustatud seisukoht, iseteadmine ehk üldse soodsamad tingimused, ühesõnaga ümbruskond. Valed on seega väited, et 1) pärivus kõik ümbruskond midagi ei tähenda ja 2) et keerulisemad vaimlised omadused pärivuse teel edasi antakse. Esimese punkti läikib ümber juba see, et geenidused enamasti gruppideviisi esile on kerkinud, iseäranis 18. a.-sajal. Selle vaimlise kevade tulekut võiksime vast sellega seletada, et tolleaegsed olukorrad talentidele vaba tee võimaldasid ning nende kõrgele tõusmiseks mingid takistusi ette ei veeretanud, mingil tingimisel aga, et pärivus siin pääosa mängis.

NALI.

— Minu mehel pole mängisuguseid halbu harjumusi. Ta ei joo, ja õhtuti on ta alati kodus.
— Kas ta suitsetab?
— Vähe küll. Kui ta hästi süüa on saanud, tõmbab ta ühe sigari; kuid ma usun, ta suitsetab kõige enam ainult kaks sigarit kuus.

— Kolmkümmend aastat teenite juba oma isandat. Mis ta teile siis ka kinkis?
— Oma täie usalduse.

Tunnis. Prits: — Preili, mind pureb üks kirp.
Preili: (Ehmunult). — See pole võimalik — see on rumalus!
Prits: (Poole tunni pärast). — Preili, juba jälle sööb mind üks rumalus.

— Kuidas elab Martin?
— Ah sa pole kuulnudki. Alles hiljuti tuli ta kaine päaga koju, ja siis pole ta oma koer teda ära tunnud ja olla teda hammustanud.

Jõulupuu all. Isa: — Peedu, anna kohe muist mänguasju Hansu kätte; suuremad peavad ikka vähematele järele andma.

Peedu: — Seda ütled sa mulle alati, isa; ma pole aga veel kordagi näinud, et sa mulle järele oleksid andnud.

*

Professor: — Missugused musklid asuvad siis tegevusse, kui ma käega niisuguse liigutuse teen?

Kandidaat: — Naerumuskliid.

*

— Oleks mul nii palju raha, et seda kahe hobusega vedada võiks!

— Noh anna siis mulle ka natukene.

— Sulle! mitte pennigi!

— Aga miks siis mitte?

— Tja, sa võid ju ka enesele soovida nii palju kui süda kutsub.

*

Raskelt seeditav vana tädi on korraks tulnud võõrsile. Abielupaar läheb magama; mees säeb veel enne kella korda. Sääli kuuleb tädi kõrvaltoast tema nukurat hiiüdu: — See vana lõkats ei taha ega tahagi enam paigast nihkuda. — Küllap juba, hüüab ta vastuseks, homme päev kohe esimese rongiga sõidan ma teilt minema!

*

Plühkamil on asja advokaadi poole. Ta tahab nimelt ühes auhaavamise asjas kaitset. Selleks kavatseb ta kirjalikult oma asja ette kanda. Kirjutab üsna hooliga ja mitu korda uuesti ümber. Lõpuks, kui kiri valmis, seisab selles:

„Austatud advokaat!

Teie tola, Teie petis, Te tõmbate ju igal inimesel „päanaha üle kõrvade“; Teie jätis, Teie sulgi, Teie koer!

Austusega

Teie Plühkam.“

*

Kohtunik: — Kuidas oli teil võimalik seda suurt rauast rahakappi ära viia?

Kaebalune: — Kui ma seda ka teile seletaksin, teie seda juba järele ei tee, härra kohtunik!

*

Neu: „Mina sooviksin abielu, mis mulle kindlustust ja kaitset pakub.“

Noormees: „Siis on kõik korras! Mina olen nimelt kinnitussagent ja minu isa teenib kaitsepoliitseis.“

*

Preili seisab akna all ja vaatab välja. Taevas selgub ja pilvele ilmub väkerkaar. Sääli hüüab preili valmutuses:

„Jumal, kui ilus, just nagu korporandi rind!“

*

Daam (kaupluses): „Teie ütlete, et teil kindlad hinnad on, aga ma kuulsin, et see daam sääli 10 marka hinnalalandust sai.“

Sell: „Selle daami kohta ei ole hind kindel.“

*

— „Minu naine teeb alati, kuidas ise tahab.“

— „Ja teie?“

— „Mina ka.“

— „Kuidas nii ka?“

— „Mina teen ka, mis tema tahab.“

*

Meelespidamiskunsti õpetaja: „Kaks aastat andsin ma oma õpilasele meelespidamise tunde ja nüüd on ta ära unustanud mulle tasu maksta! Ja mis kõige pahem: ma olen tema nime ära unustanud!“

Üleskutse.

Põhijamaade pildiajakirjades on harilikuks nähtuseks, et neis leida võid lehekülje pilte-ülesvõtteid igasugu elukutsest, seltskonnakihtidest ja vanadusest kodanikkudest. Põllupidajad, linnakodanikud, ametnikud, töösturid, teadlased j. n. e. saadavad oma mingisuguse ametijubeli või lihtsalt 40, 50, 60 a. j. n. e. sünnipäevade puhul päevapildi-postkaardi enesest avaldamiseks. Sedasugust ülesvõtetet nurka kavatseme ka meil Eestis oma ajakirja veergudel avada. Palume sellepärast kõiki, nii väike kui ka ei oleks kellegi arvates tema seltskondlik seisukord, oma niisuguste tähtpäevade mälestuseks „Aole“ saata ülesvõtte enesest.

Aegade jooksul koguneb niiviisi tähtis materjal Eesti rahva kõiksuguste kodanikkude ja rahvatüüpide albumiks. Terve rahvas võib siit ennast leida. Ja igaüks vaatab huvitusega inimest, kes ühel või teisel viisil väljendavad meie rahvaõu tuhandeilmelist palet ja kannavad selle püsiva töö jälgi, mis rahvusl iseseisvaks riigiks on aidanud tõusta. Piltidele palume kirjalikult lisada nimi, vanadus ja elukutse.

Toimetus.

Toimetusele saadetud kirjandus.

Õitsitud III. Eesti ajakirjanikkude album. Eesti ajakirjanikkude ühingu väljaanne. 1924. a. Ilukirjanduslik koguteos.

Viimes Adams. Suudlus lumme. Luuletuskogu. „Sõnavara“ kirjastus. 1924. 104 lhk. Hind 150 mk.

Mart Raud. Kangastused. Luuletuskogu. „Sõnavara“ kirjastus. 1924. Hind 150 mk.

Juhan Raud. Turvas. E. Turbatööstuse Seltsi väljaanne. 1924. 26 lehek.

Päevapiltnikud ja asjaarmastajad, saatke „Aole“ ülesvõtteid tegelastest, kodumaa tähtsamatest sündmustest ja vaatlemisvääriksustest. Pildid olgu niisugused, mis nähtusi ja sündmusi puhtajakirjandusliku osavusega originaalsest ja elavast vaatevinklist kujutavad. Seltskonnategelased, ettevõtted ja tööstused, saatke enestest ülesvõtteid.

Vastutav toimetaja E. Raudsepp.
Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.



Kes seni veel Eesti Noorte Punase Risti hääle-
kandjat ajakirja

„Noorte Punane Rist“

tellinud ei ole, tehku seda 1. jaanuarist 1925. a.

**Endised tellijad, uuendage aegsasti
tellimisi!**

„Noorte Punase Risti“ eesmärgiks ja ülesandeks on tervishoiu populariseerimine noorte hulgas, noorte kasvatamine tublideks ligimesearmastajateks inimesteks, ausateks riigikodanikkudeks ja koolidevahelise kirjavahetuse kaudu noortes süvendada vastastikku arusaamist.

„Noorte Punane Rist“ ilmub üks kord kuus, välja arvatud suvekuud, 16-leheküljelises kaustas mitmekesise ja huvitava ilukirjandusliku ja populäär-teadusliku sisuga ning rohkete huvitavate piltidega kaunistatud.

Üksiknumber maksab 15 marka, aastas 120 mk., poolaastas 60 mk.

Kes 10 eksemplaari korraga tellib, saab ühe eksemplaari maksuta.



**„Noorte Punase Risti“ toimetuse ja talituse
asub Tallinnas, Niguliste tän. nr. 12,
kõnetr. 2-73.**

Ajakiri „Noorte Punane Rist“ on müügil kõigis suuremates raamatukauplustes, koolides ja ajalehekioskides. Tellimisi võetakse vastu pääle ajakirja toimetuse raamatukauplustes, postkontorites ja koolide kantseleides.

Kõige suurem klaverivabrik
Eestis

A/s «ASTRON»

Tartus, Vene tään. nr. 1, kõnefr. 468
Telegr.-aadr.: Astron-Tartu

valmistab:

Tiivklavereid

(kabinett-, salong-, kontsert-)

Pianiinosid

7- ja 7¼-okt., linnusilma-, mahagooni-,
tsitroni-, tamme-, pähkla- ja mustasi pirini-
puust, agraffisüsteemiga.

Harmooniume

Grammofone, noodikappe,
klaveripinke

Kodu- kui ka väljamaa kunstnikkude poolt
maailma kõige kuulsamate mänguriistade
vääriliseks tunnustatud

Seni 11 kõrgema auhinna – kuld-
aurahadega – kroonitud



Kölnivesi Viko
(Eau de Cologne)

*Ideaalsem naha, näo-
jume ja erkude värsken-
dus ja kosutus abinõu*

*Ainult eht meie
vabriku kaitse-
märgiga*

LR

Eau De Cologne
Viko
TALLINN

Naiste ja kodude ajakiri „EESTI NAINEN“

„Eesti Naine“ algab 1925. aastaga oma teist aastakäiku. Esimese aastakäigu väga rahuldav levinemine näitab ja kinnitab niisuguse naiste ajakirja ilmumise tarvidust. Kuigi „Eesti Naine“ oma esimesel ilmumisaastal rohkem pakkuda suutis kui ükski teine naiste ajakiri, siiski ei olnud ta mitte veel täielik ega rahuldanud toimetust.

1925. aastal on võimalik samm edasi astuda. „Eesti Naine“ hakkab ilmuma 24-leheküljelisena, mis sisaldab kirjandusliku, käsitöö ja majapidamise osa. Käsitöö osaga antakse tuleval aastal kaasa loomusuuruste mustrite ja lõigete leht. Jaanuari numbriga ilmub värviline kangakudumise kirjade leht ühes täpse seletusega.

„Eesti Naine“ maksab ühes kaasannetega 1925. a.

aastas	400 mk.,
poolaastas	200 „
veerandaastas	100 „
üksiknumber	35 „

Kõigi aastatellijate vahel pannakse aasta lõpul loosimisele õmblusmasin.

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused ja raamatukauplused. Kui soovite tutvuneda ajakirjaga enne tellimist, siis nõudke seda raamatukauplustest ja ka raudtee raamatukappidest.

Toimetuse ja talituse aadress: Tartu, Jakobi tän. 8, kõnet. kl. 10—1 ja 4—5.

Tallinna Linnapank

Tallinnas, Mundi tän. nr. 2.

Telefonid: Iuhatus: 19-39.
Äriruum: 3-13.
Aida 1: 7-48.

Võtab raha hoiule ja maksab $7\frac{1}{2}$ —12% aastas.
Toimetab kõiki pangaooperatsioone sise- ja
väljamaal.

Võtab kaupu hoiule oma aitadesse sadamas ja
kesklinnas ja annab nende vastu laene.

EESTIMAA TÖÖSTUSE JA KAUBANDUSE PANK

Pääpank Tallinnas, S. Karja t. 7.

Osakonnad: Haapsalus, Pärnus,
Tartus, Narvas, Valgas ja Viljandis.

Aktsia-kapital Emk. 200.000.000
Tagavarakapital „ 100.000.000

Telegrammi-aadress: „INDUSTRIEBANK“.

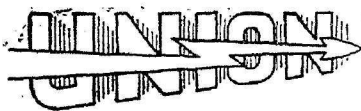
Pank toimetab kõiksuguseid pangao-
operatsioone sise- ja väljamaal.

HOIATUS!

On juhtumisi kindlaks tehtud, et meie karpides jalanõud on müügile tulnud, mis mitte meie vabrikus valmistatud, kuid ostjatele kuri- tahtlikult meie omadena välja antud.

✽

Palume meie lugupeetud ostjaid tähele panna, et iga meie saabas kannab talle (Gelenk'i) pääl kaitsemärki



Nahatööstus Aktsiaselts

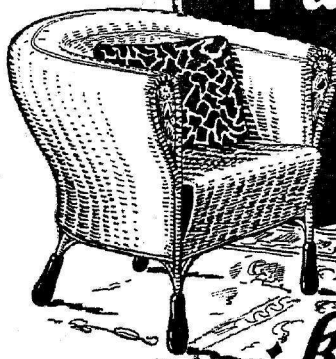
„UNION“

„GLORIA” A.-S.

SHOKOLAADI- JA
KOMPVEKIVABRIK

TALLINNAS, TINA TÄNAV, NR. 9.

Soovitab oma tuntud hääduses kõige paremast materjalist valmistatud shokolaadikompvekke ja karamelli. :-:



iii Vigast, Sõjam. Ühingu

Puu- ja Bitsatööstuse

era õppetöökoda

Cartu, Tööstuse tän. 16

Tallinn, Viljandi,

Pikk tän. 67, Suurturg 2.

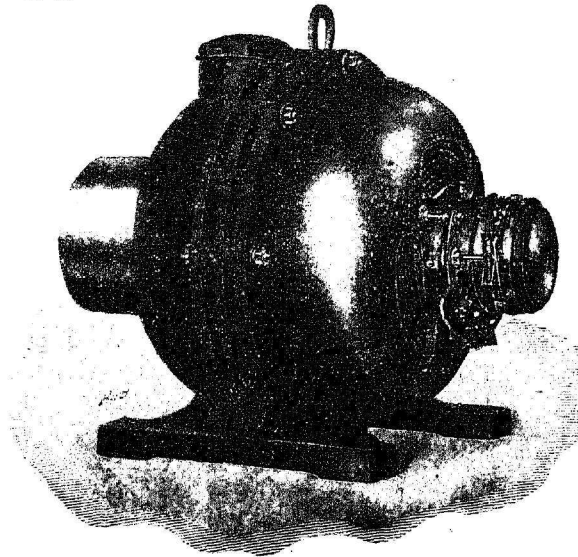
Korvmööbel • Korvid •

Eesti elektromehaaniline tehas „VOLTA“

Tallinn,
Soo tän. nr. 27.

Kõnetraat
9-57.

Uute mootorite,
dünamote ja ge-
neraatorite val-
mistamine ning
vanade remon-
teerimine.



Suur masinate
ladutagavara
ennesõjaaegse
hädusega
elektermasina-
test 0,5 kuni 25
hobusejõudu.

∴ Vaskjuhed ja siinid igas põiklõikes. ∴

Trikoo- ja sukavabrik

O. KILGAS.

TALLINN, Pih tän. 3.

Telefon 2-23.

ESIMENE MEHAANILINE TRIKOO- JA
SUKAVABRIK EESTIS.



VALMISTAB:

puuvillast ja villast trikood kangastena,
trikoo meester. ja naister. pesu, trikoo
laste üllikondi, sukki ja sokke ning igasu-
gust villast ja puuvillast koetud kaupa.

Kaup nägus ja vastupidav.

Hinnad mõõdukad.

Müük ainult en gros.

Töökool ja õppekool. Kasvatus-teadusline teos. C. H. Niggol. Hind 50 mk.

Maria Montessori meetodi äraaldused. Kasvatuslik süsteem. C. H. Niggol. Hind 60 mk.

Meie jõumajanduse sihtjooned tulevikus. Prof. A. Kink. Hind 40 mk.

Tartu-Pihkva ja Narva veetee. Prof. A. Kink. Hind 40 mk.

Lõhkeained. I osa. D. Buxhoevden. Hind 100 mk.

Parlament. Riigiteadus. H. V. Gerlach. Tõlk. P. Grünfeldt. Hind 35 mk.

Mida võiks igatiks suguhagustest teada. Dr. A. Rütman. Hind 75 mk.

Kuidas kunstlikult nooreks saada. Loodusloolised uurimused. Prof. Steinach. Hind 30 mk.

Täielik malemängu õpetus. A. Burmeister. Hind 135 mk.

Nahksuka jutud. I indiaanilugu. F. Cooper. Tõlkinud J. Sander. Hind 135 mk.

Prints ja kerjus. Romaan. Mark Twain. Tõlkinud A. Oras. Hind 130 mk.

Väikesed rõõmud ja mured. Muinasjutud. G. Galina. Tõlkinud E. Jõgi. Hind 120 mk.

Frithjof. Norra rahvaeepos. Ümber jutustanud P. Grünfeldt. Hind 75 mk.

Minu kodust. Lasteraamat. J. Lattik. Hind 130 mk.

Lapsepõlve Kungla. Lood ja lallitused lastele. K. E. Sõõt. R. Kiviti illustused. Hind 130 mk.

Kolm muinasjuttu lastele. Z. Topelius. Soome keelest M. Nurmik. Hind 50 mk.

Jänes Vemmalsaare juhtumised. Anni Svan. Soome keelest tõlkinud L. Luiga. Hind 80 mk.

Jaunart Jauram. Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 70 mk.

Jaunart Jaurami jõngermannid. Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 65 mk.

Jõngermannide jandid. Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 60 mk.

Vallatused ja riikad. Kuus lõbusat lugu. Piltides kujutanud Vilhelm Busch. Eestistanud Endor Tendor. Hind 160 mk.

Kahupea Kaarel. Pildiraamat 3-6-a. lastele. Dr. H. Hoffmann. Eestistanud Endor Tendor. Hind 140 mk.

Omal jõul edasi. Karakteri kasvatusline lugemine. Gizyk, Paul v. Tõlkinud G. E. Luiga. Teine trükk. Hind 150 mk.

Taeva-Kääbus. Muinasjutt-broshüür. J. Oro. Ilustanud Gori. Hind 30 mk.

Saadaval pealadus

T. E. K.-Ü. „Päevalehe“ raamatu- ja kirjutusmaterjaalikaupluses

Jaani t. nr. 6. Krediit-Panga majas,
ja kõigis „Päevalehe“ abitalitustes

ning paremates raamatukauplustes.

„AGU“

**kirjanduse-, kunsti- ja kultuursisuline
perekondlik pildiajakiri jõuab
tuleval aastal 3. aastakäiku,
ilmudes iga 2 nädala
tagant mitmele muu-
detud ja uuen-
datud kujul.**

„AGU“ sisaldab va-
litud oma- ja
väljamaa ilukirjandust: jutte,
luuletusi, artikleid ja vesteid.
Toob reproduktsioone kuns-
tiuudistest.

„AGU“ toob kirju-
tusi ja pilte
Eesti kultuurelu sündmustest.

„AGU“ jälgib välja-
maa sünd-
musi sõnas ja pildis. Piltide
elavuse, mitmekesisuse ja
rohkuse pääle pannakse
rõhku.

Mullune romaan «Miljon-
dollarine teemant», mis
eelmisel aastal ei lõppenud,
jätkub veel mõnes numbris,
mille järele algab Ches-
tertoni huvitav kriminaal-
romaan «Mees, kes oli

neljapäev», Selle juhtu-
misriikka romaani voo-
seks on, et ta on põnev ja
ühilasi suure kunstiväärtu-
sega teos.

„AGU“ -perekonna-
lehena toob
võimalikult igas numbris
kindlad osakonnad, nagu:
teatri, muusika ja kirjan-
duse-kunsti ringvaated; kä-
sitöö ja moe, spordi, male,
nalja ja «mitmesugust» osa-
konnad.

„AGU“ loodab an-
da võivat
iga numbriga rikkalikku,
huvitavat, mitmekesist, kuid
väärtuslikku lugemist ja
vaateid. Tal on laialdane
ja tuntud kaastöölise ring-
kond.

„AO“ tellimise hind

1 kuu pääle	80 marka
3 „ „	240 „
6 „ „	460 „
12 „ „	900 „

Üksiku numbril hind 40 mrk.

Tellimisi võtab vastu „Päevalehe“ kontor, Tallinn, Pikk tän. 2. Pääle selle
võib „AGU“ tellida raamatukaupluste ja kõigi vabariigi postkontorite kaudu.
Kirjade aadress: Tallinn, „AGU“.

Kuulutuste hind:

1 lehekülge	4000 marka.
1/2 „	2000 „
1/4 „	1000 „
1/16 „	250 „

Esimese kaane sisekülge 6000 „
Viimase kaane väliskülge 8000 „

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse trükkikoda. Pikk tän. 2.